

VIDES FRÍVOLES

Tedi

PRIMERA PART

I

Tota frísoa, acabà d'habillarse depressa. Per tercera vegada mirà'l rellotje d'or que tenia demunt de la tauleta y, donant a terra ab el peu un copet molt lleuger d'impaciencia, mormolà entre dents: deuen haver tocat les dotze y hauria d'esser a casa la *Teresita*...

Tancà l'armari quedantse un moment embadalida devant del mirall. "Aquexes presses tota m'han feta acalorar," pensà al veures tant rogeta de galtes, y, oblidant el neguit qu'acabava de donarli la por de fer tart, sentí fortes ganes de riure al rebutjar l'idea qu'havia tingut de posarse polvos per amagar el seu acalorament. "Estant com estava entressuada, se li enganxarian a la pell y *faría una fila*...; desde lluny la veurían venir..."

No arribà a riure. Una fina rialleta se li quedà joguinejant mandrosament pels llavis, y, al tornarse a mirar, va agradarse tal com era. El nou pentinat queya be ab la forma d' aquell vestit y fins la feya semblar més jove.

S'allunyà una mica del mirall pera mirarshi de lluny; n'estava satisfeta de poguer seguir tota la línea del seu bust en l'imatje que's reflectava perfecte en el cristall marcant las

ondulacions suaus y proporcionades del seu cos jove. Ella anava tombantse are d'un costat, are de l'altre, ab lleugeresa, admirant els plechs escayents de la faldilla, sentint la vanitat dels seus moviments distingits proporcionadament armònics, y quan els seus ulls encertaren a posarse demunt de la tauleta, tota ella semblà perdre la placèvola serenitat de moments avans al adonarse del rellotjet que li recordava la pressa ab que s'havía arreglada, l'angunia de fer tart, lo despacientada que debía estar la *Teresita* esperantla... y en el seu cervell, poch acostumat a idees fixes, se barrejavan aqueixos pensaments ab el recort grotesch de la seva cara entressuada plena de polvos, ab l'imatje agradosa de l'últim gest qu'havía fet devant del mirall del que s'allunyava...

Y ab pas decidit sortí del quarto.

No trigà a tornarhi. S'havía descuidat el mocador. Va agafarlo axugantshi'ls llavis; cambià dos ò tres coses de lloch per costum, sense cap necessitat; olorà un pom de violetes que tenia demunt del pentinador, y després de restar indecisa un moment, va pensar que lo mellor era no endúrse-la sen. "Sortir de casa ab flors no deya gayre; en tot cas ja'n compraria pe'l carrer,,.

Avans de marxar, va mirarse al mirall altre vegada sense pararshi devant, no més al passar y encare de reull... Anà sortint poch a poquet com si tingués recança d'allunyarse del mirall, com si en ell dexès quelcom seu.

A la porta'ls nens l'esperavan acompanyats del mestre. Volían dirli *adiós*.

—¿Vosaltres aquí, fills? Ja han estudiat força, Sr. Forcada?—

El professor es un jove alt, prim, d'ulls brillants, somniadors y somriure benèvol, que sempre diu que si quan se tracta d'afavorir als noys. Acaronant al petit, respòn a la senyora que tots dos han sigut bons minyons. En Joseph M.^o, ha fet ja una multiplicació tot sol, y en Lluís ha llegit sense cap equivocació tota una pàgina d'Historia Sagrada.

—¿De veras?... Veniu, veniu aquí ab la mamá.—

Els agafa l'un després de l'altre; els hi petoneja'ls ulls, el front, les galtones carneses y rosades, els hi promet caramellos y dolços; fins els dexa jugar una mica ab els *dijes* del seu brassalet.

—¿Què vols que't drgui, Pepir?; ¿bollos de crema?... ¿Y

tu, Lili?... ¿un d'aquells caballets plens de bombons que tant t'agradan?

—Si, mamà, si.—

Tots alegroys se li agafan a les faldilles demanantli un altre petó, un altre... y un altre encare ...“Mamà bufona, t'estimem més...; mira mira,,. Y ab las manetas li tiran petons sorollosos entre rialla y rialla.

Ella novament els acarona ab força, gayrebé ab nirviositat, diëntlos hi amoretes exagerades, frívoles. Està tant riamera, que sembla havèrseli fet encomanadissa l'alegría buelliciosa d'ells.

De sobte'ls aparta; li han rebregat les faldilles de tant agafarshi; no se'n havia adonat avans.

—Prou. Tota m'heu embrutada... Are, senyor Forcada, qu'escriguin una mica—diu a n'el mestre.

Y als noys:

—No feu enfadar al vostre professor que tant fa per vosaltres. Ja os portaré *alguna cosa*, ja sabeu que os estimo.—

Y al veure qu'ells tornan a apropàrseli:

—Prou,—repeteix ab veu d'autoritat,—ja m'heu entretingut massa. En començant, arribeu a ser molestos...—

Ells se la miran estranyats del seu cambi, ab els ulls molt oberts y la boca closa.

..Y la veuen obrir la porta y anarsen sense dils hi res més.

Per l'escala pensà que la *Teresita*, cansada d'esperarla, hauria sortit ja de casa. “Entretenti ab la canalla; sempre't desfan els plans, y a més a més te masegan embrutante tot el vestit,,.

Contrariada, passejà'ls ulls a lo llarch de'l carrer restant un momet inmòvil a la porta. Després, agafantse ab gracia les sandilles, marxà, y un cop al carrer va possessionarse ben aviat d'ella l'animació de l'hora. Cambià totseguit de pensaments y li entrà la curiositat, la gran curiositat de les petites coses que la dominava sempre. Els seus ulls, plens d'aqueixa curiositat, s' animavan al anar d'aquí enllà ràpidament, sense aturarse gayre en les persones ò en els objectes com si d'uns y altres volguessin recullirne tantsols l'impressió d'un detall, com si volguessin conservarne d'aquella visió un recort indefinit, boyrós, del que's destaqués ab precisió una nota lluminosa, de color, alegre, potser un xich cridanera...

De tant en quant dexava caure suaument les parpelles, tenint els ulls mitj cluchs una bona estona com si volguessin descansar d'aquell seguit d'anades y vingudes d'un cantó a l'altre. Aleshores momentàneament se li aparexian en desordenada barreja les imatjes de persones y objectes qu'havían vist, y per demunt de totes la seva propia imatge esbelta, atrayenta ab el nou pentinat que tant esqueya ab la forma del vestit fentla semblar més jove.

Després tornava a mirar entorn, gosant de totes les coses.

Y axís, distreta, somrienta, felís, arribà a casa la *Teresita*. A la porta pensà que s'hi excusaria ab un dels seus acudits que tant agradavan a l'amiga. Pujant l'escala'l trobà aqueix acudit.

Aludint a la seva *toilette* li diria:

—Noya, envellir no costa gens...; els anys passan depressa, y nosaltres no'ns en adonem... ¿Te fa entristir axò? Are ray qu'he trobat la manera de rejuvenirme. Mira: ab dugues hores m'he tret cinch anys del demunt... per xò he fet tart...

Després d'axò, l'abrassaría ab forsa, la besaria sense deixarli dir rès...

Trucà'l timbre.

II

Quan l'amiga desde'l replà de la porta del pis, va dirli per tercera vegada: "Adeu y que no fassis dalir tant les teves visites,, ella va tombarse lleugerament y, fent ab el bras un gest molt lleuger d'amenassa, digué mitx somrienta allargant les paraules:—¡Mira rapatanial... Tanca desseguit, que passa ayre... Ja vindré més sovint ¿sents?... Adiós.—

Y seguí baxant.

L'estada havia sigut llarga y amistosa. Ab expansiva abundor de paraules s'havían fet mutua confessió de les vides llurs, explicantse fins els més petits detalls de la seva existencia ab el desordre propi d'aquexes converses d'amiga sostingudes després de molt temps de no veures llargament; endinsantse en frívols consideracions y en recorts insignificants que més d'una vegada les feren enriolar ab enjogassament de col·legiales entremaliades.

A l'Isabel encare li traspuava l'alegría d'aquella íntima conversa y are se'n anava a casa delectantse ab el seu recort, combinantlo alhora ab altres recorts més llunyans d'un passat lluminós qu'ella no retenía complertament, pero que li agradava reconstruhir a la seva manera combinant fantasiosament detalls isolats que'n servava encare.

Ella no'l tenía'l caracter de recordarho tot. Fins—sense sentirne pena—s'havía adonat de que las grans emocions s'esvahían en son interior més promptament que'ls petits detalls de coses sense importancia. Recordava, per exemple, del col·legi la graciosa figureta d'aquella monja petita y plena que semblava una miniatura; dels primers anys de joventut ne retenía'l recort de cualques amigues: l'Enriqueta, que volía casarse ab un jove que sapigués forses idiomes, la María Lluisa, que feya remarcar, pronunciantles ab un deix deliciosíssim, les zetes dels noms castellans, y la *Teresita*, l'inseparable companya entre maliada y maliciosa, que devant de la minyona parlava sempre en francès perque no poguessin entendre-la. De més tart, quan va prometres, també'n tenía encare una lleugera remembransa. L'Enrich li duya bomboneres y flors; ella li arreglava la corbata cada dia, y quan ell, volguentse aprofitar d'aquexa intimitat, comensava a parlarli d'idealitats amoroses, l'Isabel—ho recordava are com si fos d'ahir—li deya movent el cap ab contrarietat y donantli ab la punta dels dits un pessich al bras:

—Calla, pesat, no veus qu'axò ja no es moda. . .—

Y res més. Tots els seus recorts se perdían en aqueix conjunt de frivoles vaguetats que tant l'encisavan.

Y axò que n'hauría pogut servir un bell nombre de recorts del passat. Però no hi podia fer més. Era axís, y sempre havia sigut igual.

Fins aleshores en la seva vida, no hi havia hagut res ferm y durader. Dotada desde'ls primers anys d'un bell instint de dona mundana, no s'había desenrotllat en ella més qu'una fina coqueteria que ab el temps arribà a serli natural. Y aqueixa coqueteria va influir sempre en totes les seves coses, revesintles d'una superficialitat fina y el·legant que'n ella era força escayenta.

Mentres va poguer, vestí de curt. Primeta y ayrosa com era aleshores, trobava escayent el trajo y pentinats de noya de setze anys... Ademés de que la divertía molt dexar indefi-

nida la seva edat y semblar als ulls dels demés que may cambiava.

Els istius—els deliciosos istius tant anyorats per ella, eran un veritable triomph. A ciutat, entre les altres noyes vistoses també, l'Isabel s'hi perdia de vegades, passant desapercebuda als ulls de tothom; però a fora en els cercles limitats d'amichs que constituïen les *colonies forasteres* era sempre la primera. Tots parlavan d'ella; els joves la voltavan; les altres noyes tenian en molt la seva companyia, y fins als vespres per l'ombra dels paseitjos, aquietats a n'aquella hora, 'ls devagats s'entretenian en mormolar baix, molt baix, com s'estila als pobles estiuhenchs entre la gent forastera...

Tot axó l'enorgullia a l'Isabel. ¡Quina vanitat ne sentia de veures tant enaltida, perque fins els que'n malparlavan, reconeixian al ferho, la seva superioritat.

Y per no pèrdrela aqueixa superioritat, l'Isabel no volgué may anar més de dos anys seguits a un mateix poble estiuhench. S'estimava més la varietat; recorre tots els balnearis més concorreguts, dexant en ells la llegenda de la seva gentilesa y'l bon recort dels seus capritxos y enginys.

D'aqueixa manera al cap de temps tothom la conexia y a ciutat ja se'n parlava d'ella, ja se la senyalava ab el dit dient: aqueixa es la noya aquella dels estius, l'Isabel tant alabada... Potser també's deyan altres coses; però ella no'n feya cas ab el desitj d'esser més coneguda encar. Sentia també l'encís de varietat en totes les coses y s'entregava a la volubilitat de ratxes diferents. De vegades les donava pel cant ò la música; de vegades per la poesia ò l'esport, y, sempre seguida d'una cort nodrida d'admiradors incondicionals que la voltavan, feya son camí florit sense entrebanchs, somrient a tot.

Y en aqueix camí fàcil y lleuger trobà al Enrich. Y va aficionarshi, no perquè sentís cap estimació fonda, sino perque'l trobava simpàtic ab el traje elegant, el coll alt, y la corbata diferent cada dia de la setmana...

Més tart, un cop se varen conixer més fundament y l'amistat entre ells se feu més íntima, compregué totseguit que l'Enrich estava enamorat d'ella, y ab trassa ben estudiada va jugar un quant temps ab aqueix enamorament, fent com qui vol y dol, bromejant alhora ab altres joves..., fins que la cosa acabà per formalisarse y seguir tot endavant.

Aleshores n'estigué satisfeta per vanitat d'anar ab ell,

de veures obsequiada y galanament servida, perque sabia que les amigues y conegudes li envejarían la sort d'haver trovat un *novio* tant distingit y simpàtich; y distreta primer en aquexes coses y després en ferse'ls vestits y coleccionar els presents de boda, no va pararshi ni un moment a pensar si l'estimava de veres al Enrich ò si tot era ilusió de moment.

Res d'axò. Ella en el seu maridatge, no hi veyá més que'l *trousseau*, el vestit de núvia tot de seda blanca ab una llarga *cola*, l'exposició dels obsequis que tothom aniria a veure y admirar...; y com a terme'l soroll de la festa, l'animació del casament y el viatge de nuvis, aquell viatge per desconegudes terres y entre gent nova...

...Y va passar el casament, y passaren un any, dos anys... molt temps sense que l'Isabel cambiés de caràcter. Alegre, enjogassada sempre, la frivolitat l'acompanyà de casada com l'havia acompanyada de soltera. Tingué un nen y va sentirne gran alegria—una alegria semblant a la que sentia quan li feyan un bon present.—En ell hi vegé un *bibelot*. El vestiria ben bufó de blanch; li compraría unes gorretes de puntes guarnides ab llassos blau y rosa...

Al cap de dos anys més tingué un altre nen. Axò va contrariarla. Hauria volgut una nena que fos com una nineta pera poguerla ensenyar als coneguts, qu'encisats haurian dit: —¡quina *monada!*; ¡oh, es bufona a tot serho!...—

Més no hi havia remey; tenia de pèndreho com havia vingut y no calía amohinarshi...

Abdòs nens se feren grandets, y are'ls estimava perque tenían els cabells rissats y bonichs, perque feyan goig elegantment vestits al seu costat y perque la distreyan a estones ab ses adorables entremaliadures.

Y aqueix amor de l'Isabel, era ben superficial; se satisfeya solsament posant bells diminutius a n'els fills; anomenantlos Lili y Pepín y compràntlosi bomboms y dolços.

Per lo demés no se'n cuydava pas gens;... ¡ja tenían el seu mestre que'ls instruhía y educava alhora...

L'Isabel arribà a casa sense adonarsen. Pensant en el passat, s'havía distret de comprar lo promés als nens. Tornà enrera, entrà a una *pasteleria* que tenia tres ò quatre portes més emunt de casa, comprant cualques lleminadures...

Després pujà l'escala...

III

Dexà'ls guants, l'ombrela y'l paquetet de dolços que duya a la ma demunt d'una cadira, y per la porteta *d'escape* entrà suaument sense fer soroll al despaig del seu marit. Poquet a poquet anà atansantshi fins colocalse al bell derrera del Enrich, y alashores, tapantli'ls ulls ab les mans—aquelles hermoses mans de primpcesa, petites y alabastrines—li digué ab veu insegura perque se li escapava'l riure:

—¿A que no'm coneixes?—

Y redressantse tota, se feu un xich enllà cap el costat. Els ulls li espurnejavan maliciosos y una fina rialleta totjust apuntada en l'arquet perfecte dels llavis, dibuxava en les seves galtes carnesos dos clotets escayents.

L' Enrich va miràrsela, y al vèurela tant picarescament gentil, no gosà renyarla. Se contentà ab arronsar les espatlles y dir defallidament:

—¡Sempre seràs la mateixa!... —

Després, canviant sobtadament de tó y mentres enretirava enrera'l sillò fentli donar mitx giravol fins colocalo de vant per devant d'ella:

—Seu, —li digué, —acabo de rebre carta del teu germà.

—¿Si?... ¿què t'escriu?... ¿que la seva dona ha tingut un altre noy?—respongué ella asseyentse.

—¡Sempre seràs la mateixa!, tornà a dir l'Enrich, aquexa vegada més molestat per l'enjogassament de l'Isabel. Y després d'una llarga pausa, continuà ab to planívól:

—Ja està ben arreglat el pobre Albert ab la seva dona! *Afigurat* qu'are la María les ha donades per capficarse y no volguer sortir en tot lo dia de casa ni rebre visites de ningú. Ja conexas al Albert y pots contar com estarà ell, tant ben acostumat al bon viure ordenat d'una vida sense emocions fortes. No deu saber lo que li passa... Té, mira, llegeix tu mateixa, y veuràs...; encare que l'Albert, sens dubte per delicadesa no'n diu res del seu ensopiment.—

L'Enrich callà fent un fort sospir y allargà a la seva dona la lletra qu'acabava de rebre. Després se recolzà en la butaca aclucant els ulls com preocupat per una idea important.

L'Isabel llegí la *carta* depressa, y, tornantla al seu marit:

— Si que deu ser un bon amohino—mormolà distretament jugant ab la cadeneta del rellotje.

Restaren abdòs en un silenci que s'hauría fet molest si l'Isabel no l'hagués trencat preguntant ab ayre resolt:

— Bé, ¿què pensas fer tu are?

— Sabs lo que pensava, axís per enlayre, en principi solsament... que potser li faríam un gran bé al Albert ananthi una temporada a ferli companyia... Tu estàs alegre, comunicativa... y potser animarías un xich a la María, que ben necessitada deu estarne de distraccions. —

L'Isabel, que al comensament no havía posat atenció a les paraules del seu marit, semblà quedarne ben impresionada del projecte. No digué res; pero, fent ab el cap una lleugera senyal d'aprobació, va demostrar al Enrich que podia seguir parlantne perque l'interessava.

— Agafèm els nens y ens els enduyèm ab nosaltres; allí ja trovaràn companyia; fins podríam anarhi sense'l mestre. Els fills de l'Albert ja tenen el seu preceptor y per un quant temps tant li fora cuydarse de tres com de cinch, ¿no't sembla? Ademés podem fer una cosa, no'ls escribím ni'ls en dihem res, y axís, sense cap avís, comparexem un día tots plegats a casa seva... —

A l'Isabel, amatenta sempre d'entremaliadures, aqueixa idea d'anarhi ab tot el caràcter de sorpresa va acabarla de decidir. Sense contestar directament al seu marit, s'axecà tota contenta, y ab fresca ingenuïtat, passejantse de banda a banda del despaig, anà dihent:

— ¡Magnífich! Es una cosa ben pensada arribar allí sense qu'ens esperin. Ja veuràs còm ho arreglaré. Ho hem de preparar ben preparat. ¡Y quina alegrí! —

Ja no veyà més que'l tràfeh dels preparatius, la distracció del viatge y la varietat de festes qu'en desordenada barreja bullían pel seu cervell.

— Serà una cosa divertida... ¡Que contents estaràn els nostres nens! Dexam analsho a dir desseguida.—Y sortí de la sala cridant:—Pepín, Lili, escoltèu, escoltèu...—

L'Enrich prou volgué deturar aquell moviment expontani d'alegría sorollosa; però ella s'havía allunyada ja, y ab prou feynes se sentían ofegats per les catifes el fru-fru dels vestits y'ls passos ayrosos de l'Isabel al lluny.

L'Enrich, ab ayre de cansament, creuhà'ls brassos demunt de la taula, abandonantse tot ell al repós d'aquexa posició fàcil. L'Isabel l'atolondrava ab les seves coses...

Are mateix, ¿per què havía hagut de sortir tant sobtadament, fent ostentació d'una sorollosa alegríja fora de lloch? ¿No hauría valgut més parlar serenament del projecte, determinar el còm y el quant de la seva realisació, d'acort ells dos, veyent les ventatjes y'ls inconvenients d'aquella sortida; no hauría valgut més axò que dexarse impresionar per un detall insignificant, y prepararho tot a correcuyta, obehint a la sugestió d'aqueix detall, com faría are la seva dona?

¿Per què'l tenía aqueix caràcter l'Isabel? ¿per què no podía esser més reposada y amatenta de coses formals? Tenía vintinou anys, en feya set qu'eran casats, y encare no l'havía vista ni una sola vegada tal com l'hauría volguda. Alegre si, però placèvolament ab una alegríja que no fos incompatible ab la serietat de tots els quefers casolans.

L'Enrich quan va casarse era un pobre minyó sense experiència. Fill d'uns honrats menes'rals mitjanament acomodats, tota la seva aspiració havia sigut donar *llustre* a la familia. Per axò estudià lleys ab més bona voluntat que disposició. Els seus amohinos passava per treure l'aprovadet (alguns anys fins *bueno* ò *notable*) de fi de curs. Però axò no hi feya rès; era tant bonich estudiar!... ¡A la seva familia no n'hi havía hagut cap d'home de *carrera*!

Ab quin orgull se'l miravan els seus pares quan sortia cada dematí cap a classe tot elegant, ab el seu coll alt y la seva corbata de moda!

A la mare, sobretot, axò dels colls y corbates de moda la tenian encantada. ¡El seu fill vestit com els fills de casa bona y tenirlos per companys d'Universitat! Tota la vanitat de mare tenia complida satisfacció en el seu fill. ¡Y com ne parlava ella a les conegudes de l'Enrich que ab el temps arribaria a tenir despaig, anar a l'Audiencia y qui sab si al Congrés, y tot perque no era pas d'una ley diferent dels altres el noy.

A l'Enrich tot axò l'afalagava y desenrotllà en ell una punteta de vanitat. Educat en un ambient que no era'l seu, havía tingut emprò la sort de sabershi acomodar, al menys aparentment.

Tenia als vintidós anys elegant figura y distingits modals.

Per altra banda, acabada ja la carrera, no l'amohinava gayre'l pervindre, perque d'alguna cosa havian de servirli les unses arreconades a casa... Per axò tots e'guir pensà en casarse, y aixís ho feu saber als seus pares, que no varen posarli cap obstacle. Molt al contrari, satisfets de poguer veure al seu fill casat ab una noya *distingida*, li digueren que faria molt santament no trigant gayre en decidirse.

Fou aleshores quan conegué a l'Isabel, y, sugestionat per l'admiració que la noya despertava a tothom, va creure que fora un triomf per ell y per la familia si podia casarshi. Prou la veyà frívola y coqueta, però fins trobava que les noyes de casa bona havian de ser aixís, y per altra banda ja's tornaria més quieta ab el temps...

No ho medità prou bé. Va ferla demanar, y, més atret cada dia per la superficialitat enganyosa de l'Isabel, va casarse ab ella ben enamorat, però capritxosament tantsols.

Mentres visqueren ab els seus pares tots foren completament felissos. Però després l'Enrich compregué ben aviat la seva equivocació. De rès va servirli'l bany de distinció y elegancia adquirít ab l'educació en un ambient que no li corresponia. Faltat per la mort dels seus pares de totes les consideracions que aquells li tenian, sentí com dintre seu anava despertantse de mica en mica un sentiment nou, primer incomprès, més tart ben definit y ferm. Anyorava, anyorava'l passat quiet, quiet y casolà d'una vida de bon menestral. L'Isabel, ab tot y haver tingut els dos nens, no cambiava. Era com sempre, y l'Enrich, a casa seva, en mitx d'aquella alegrí no interrompuda, s'hi trobava estrany. L'entussiasme primer del seu capritxo havia passat, y, massa tart pera evitarla, comprenía la seva equivocació.

¡Còm l'anyorava l'ordre dins de casa, y còm hauria volgut tornarhi a la placèvola serenitat d'un viure sense emocions sorolloses en que tota la distinció y elegancia consistían tant sols en dur coll alt y corbata de moda!

¡Que car el pagava'l desitj d'aparentar més de lo que era! Per un puntet de vanitat s'havía perdut. La seva gran falta havia estat creure que fora felís en un ambient que no era'l seu y fins pensar qu'era necessari sortirsen per enaltiment de la familia.

Ell no va pensarhi en que podían morirseli'ls pares y cambiar la seva manera de viure. Ell no vejé que l'Isabel

era tota exterior y sense fons y ab un cor molt petit, en el que sols hi cabían sensacions y no sentiments.

Mes tart, quan ja no hi havia remey, ho va comprendre, y, acostumat a la nova existencia, per por a la llyta primer, per inacció després, no va sentirse ab prou forces per canviar les coses.

Decidí, donchs, dexarho tot com estava.

A n'aqueixa decisió hi arribà de mica en mica després de seguides llytes interiors. Per un cantó volia acabarho y canviar de vida, encare que fos anantsen lluny de ciutat, al *camp*, hont podria al menys educar als fills sòlidament y pujarlos d'una manera ben diferenta. Per altre cantó no se sentia prou fort per ferho. Tot ell havia anat perdent, sense adonarsen, la voluntat dins d'aquella atmòsfera frívola que respirava, y quan volgué servirse d'aquexa voluntat, se trobà perdut, espantat de si mateix. Mirà entorn com buscant qui l'ajudés, y no va trovarlo. Ab l'Isabel no podia contarhi y menys ab els de fora casa, que res tenian que vèurehi en aqueixa qüestió. Además, en el fons ell sentia—encare per vanitat—la sugestió de la seva dòna elegant, distingida, admirada de tothom. Era una sugestió sense'ls entusiasmes del primer enamorament, però més perillosa porque era més arrelada. ¿Què fer, donchs?

Dexar passar dies y més dies fins que l'egoisme del propi benestar s'anés ensenyorint d'ell. Calia fer com els altres: renunciar a lo que li quedés de voluntat propia per seguir la voluntat de *classe*; arreglar la seva existencia de conformitat ab la buydor d'altres existencies mundanes.

Y així ho feu. Are les relacions entre l'Enrich y la seva dòna estavan deslligades per complert de tota lley d'afectes pregons. Per ells transcorria l'existencia ab una mansuetut fredament correcta, fonamentada tantsols en la costum y'l respecte galant y complascent que l'un tenia a l'altre. Res de lligàms estrets que'ls unissin juntant llurs sentiments en una sola voluntat y aspiració; res d'aquella armonía que neix de la comunitat d'idees y d'una mateixa finalitat en el obrar. Cada hù seguia'l seu camí, y si qualche vegada per etzar se trobaven en l'encrehuament dels dos camíns, no sentían per xò goig ni pena. Seguían junts ab natural indiferencia, fins que'l mateix etzar que'ls va juntar tornava a separarlos.

Es veritat que hi havia'ls fills; però ella per temperament

y ell per por, se'n varen descarregar tots dos. Primer la dida, després una cambra, més tart el preceptor, foren els encarregats, no sols de cuydarlos, sino fins d'instruirlos y educarlos.

No es que visquessin allunyats dels seus fills l'Enrich y l'Isabel. Molt al contrari: ja sortian ab ells y se'ls enduyan a passeig y fins a casa mateix hi passavan llargues estones... Però axò era tot. May havían procurat demostralsi un amor pacient, constant y abnegat. La seva estimació se reduhía a ferlos anar bonichs, obsequiarlos ab lleminadures, mimarlos ab contemplacions exagerades y proporcionalsi — com si volguessin enlluhernarlos — tota mena de diversions, fossin ò no escayentes a la seva edat.

Axò es clar que'ls engrescava a n'els noys; però res més. En ells sols se desenrotllava envers els seus pares una estimació qu'estava en rahó directa dels favors que d'ells rebían. Res ferm y arrelat, tot estantís, exterior, que's començava y acabava dihent: *papà, mamá vos estimém més...* y fent quatre *posturas*.

L'Enrich ja ho comprenía tot axò, sentintne dintre seu com un remordiment de sa conducta. Però era estèril aqueix remordiment. En ell no tenía més influencia que la d'entristirlo fentli sentir tedi insoportable de totes les coses...

Per xò y res més que per xò'l molestavan les alegrías de l'Isabel. En totes elles veyia una constant acusació a la seva passivitat, de la qu'hauría volgut allunyar fins el recort.

Y com que li per ferho era prou fort, s'enganyava ell mateix ab son decandiment, repetint per consuetut aquèxes paraules ab les que, procurant descarregarse de tota culpa, ofegava a tothora'ls seus remordiments:

— ¡Sempre seràs la matexa, Isabel, sempre seràs la matexa...

Esvahit ja l'atolondrament que en ell havia dextat la sorollosa sortida de l'Isabel, pensà l'Enrich que potser era mal fet el comparexer a casa'l seu cunyat sense avisarlo per endavant... ¿Quí sab si se'n ofendría d'aqueix abús de franquesa?... ¿No fora millor escriure primer perque no'ls vingués tant de nou y poguessin fer els preparatius necessaris pera hostatjarlos?

L'Enrich agafà un full de papery ccmensà a escriure.

Ab prou feynes havia passat endavant del *Querido hermano*, quan se li ocorregué pensar que potser l'Isabel s'enfardaria de que fes allò. ¡N'estava tant contenta ella de presentarshi sense dir res!

Estripà'l paper y, nerviosament, com empimpat ab ell mateix, llensà per terra d'una revolada tots els trossos. Després, duptant encare, va passar una llarga estona.

¿Però ja estava prou be anar tots quatre a casa de l'Albert sense que'ls hi demanessin? ¿No valdria més dexarho corre tot?

...Axò de cap manera. També hi entrava un xich d'egoisme personal per part d'ell en aqueix projecte. Al mateix temps que distraurían al Albert, ell també podria distreures una mica. Potser axís li passaria'l tedi qu'are'l tenia dominat.

Per altre banda, l'Enrich n'havía sentit per boca del seu cunyat mateix tants elogis de l'organissació que tenia aquell en la seva familia, que, francament, desitjava vèureho d'aprop y fins estudiar cualque imitació pera introduhirla després dins de sa casa.

Al últim, després de molt dubtar—perque en el fons del seu temperament hi havia una eterna indecissió que'l feya dubtar sempre—va dirse ab resolució:

—Res, ja està ben determinat. Hi hem d'anar, y com més aviat millor. No'ls escriuré, ni'ls ho farà saber per altres medis. Ens hauràn de pendre tal com arribarém.....

SEGONA PART

I

Cada dia, després de dinar, tenia l'Albert la costum de passarhi una bella estona en aquell salonet que s'havia fet arreglar al extrém de la galeria tapada, assegut en un silló de vímechs davant d'una antiga tauleta de forma rodona que tenia pintat al mitx un paisatge de tons esblaymats y'ls voltants adornats ab incrustacions de nacre.

Alli's feya dur el café que, abocantse ell mateix de la cafetera russa, prenia, saborejantlo a petits glopets, delectantse de tant en quant en sucarhi terrossets de sucre que's ficava sensers a la boca, recolzantse aleshores en el silló y acucant els ulls com si volgués assaborir millor la dolçor incomparable d'aquella lleminadura...

Al esser a mitja tasseta de café s'axecava, obría un caiaix de l'armari que tenia en aquella habitació y treya un habano y l'àlbum—un gran àlbum de segells.

Tornava a seure y encenia l'habano ab gran cuydado com si's tractés d'una trascendental operació, dexant escapar descuycadament una ulladeta al mirall... ¡Li agradava tant vèures en aquell moment!... Després d'encès el cigarro, se'l treya de la boca flayrantlo pera aspirar l'aroma d'aquell fum blavós que s'enfilava enlayre fent caragolets capritxosos, entrantli pe'ls narins ab pessigolleig suau, dolçament tebiò... Tornava a donar una lleugera pipadeta y a aspirar l'aroma del fum.

Algún dia feya venir els noys, que comparexian acompanyats del preceptor, y, al entrar, li preguntavan maquinalment, sempre ab las mateixas paraulas:

—¿Ha dinat de gust, papà?—

Ell complascut, responia:

—Axís m'agrada, que sigueu reposats y vos interesseu per vostres pares... ¿Ja ho heu preguntat a la mamà?—

Sense esperar contesta, 'ls feya apropar donantlosli un

terrosset de sucre sucat ab cafè. Després de felshi un petò al front, els asseya un a cada costat seu, y, cridant al preceptor que fins aleshores s'havía estat dret a la porta:

—Don Joan, ja pot entrar, ja... ¡no sé per què ha d'esser axís!... Podía haver prèss una cadira... Vaja asseguis devant meu al altre costat de tauleta - deya força satisfet y vanitosament emocionat del respecte que li tenía'l mestre dels noys.

Després, quan tots estavan ja ben colocats aprop seu, s'entretenia en coleccionar els segells ensenyàntloshi l'album, explicantloshi de tots els païssos les curiositats històriques ò geogràfiques qu'ell havia llegides en qualque revista ò diccionari enciclopèdic, la repetició de les quals li agradava fer per lluhir devant del preceptor la superficialitat d'aquells coneixements tant frívolament apresos y perque'ls noys vejessin qu'ell no era pas *inferior* á D. Joan, que tantes coses sabia...

Al tocar quatre hores tothom s'axecava; besavan els noys la mà al seu pare, qui, amatent sempre d'impresionarlos ab exterioritats, redressantse'ls feya la senyal de la Creu — com quan se'n anavan al llit—dihèntloshi ab veu reposada:

—Deu vos fassi bons minyons.—

Y'ls dexava sortir després d'aconsellar al preceptor:

—Qu'estudihin força, D. Joan.—

Restava alashores un moment passejantse amunt y avall de la saleta, tancava l'album fullejantlo encare ab satisfacció dues ò tres vegades, fins que, sobtadament, com si s'enrecordés d'una ocupació precisa, 'l desava depressa; donava dues ò tres pipadetes al cigarro dexant'lo estar en el cendreret després de trèuren l'anella pera posàrse-la al dit xich, y sortía anantsen a l'altre extrem de casa hont tenía'l despaig.

En un dels escriptoris hi trobava ja'l dependent, qui, al vèurel entrar, li donava la correspondència.

Ell obría totes les cartes fent com qui les llegeix, pero contentantse ab passarhi'ls ulls y mirar la firma. Al cap d'un ratet, tornantles al dependent li deya mirantse'l rellotje com tenía costum de fer sempre que parlava de negocis:

—Esta bé; vostè mateix tòrniles a llegir y cuydis de tot. Jo tinch tantes ocupacions, que no puch baxar a detalls com aqueix ni entretenirme en coses de poca importància.—

En aquell moment fins ell mateix s'ho creya que tenía

moltes ocupacions importants, y ab decandiment, com si estigués cansat, afegí:

—Li dono *amplies facultats*; ja ho sab, mentres no sigui en contra meu, obri com vulgui...—

Y fent un gran sospir deslliurador, sortia del despaig, content de no haverhi de tornar en tot lo dia.

Sol, ò acompanyat de la Maria, se n'anava a passeig ò a fer visites fins a l'hora de sopar.

De tant en quant s'estimava més sortir sol perquè'ls amichs vejessin que també sabia emanciparse de la dòna...

II

Aquell día, avans de sortir del despaig, l'Albert digué al dependent:

—Fassi'l favor de telefonar al *Picadero*... D'aquí mitja hora que m' envihin el cotxe.—

Després se'n anà al seu quarto lavabo. Un cop a dins va mirarse de cap a peus. Tregué'l rellotje, y, veyent, sens dubte, que a quarts de cinch ja no deya gayre 'l trajo que duya, decidí cambiàrsel.

¿Quín se posaria?

Tornà a mirar el rellotje, y, després de pensarho detingudament una estoneta, cregué que'l més apropiat fora'l gris.

Feta aqueixa decisió importantíssima trucà'l timbre.

Comparesqué la minyona tota polida ab devantal blanch.

—*Llamaba el señorito?*

—*Si, búsqueme usted dentro el armario el traje gris.*

—*¿Cual, el sencillo ó el otro?*

—*El sencillo.*

—*Está bien.*—

Ja la cambrera l'havía tret del armari quan l'Albert, repensat mellor, va dirli.

—*No; deme usted el listado.*—

Un xich contrariada la minyona, va buscar l'altre, y, després de dexar els pantalons y la hermilla demunt d'una cadira y l'americana en el penjarrobes, va preguntar ab veu aspre.

—*Manda algo más?*

—No, ya llamaré dentro de un rato, y entonces vendrá usted á calzarme las botas.—

L'Albert s'anà vestint molt pausadament ab gran cuydado, somrient ab vanitat satisfeta y admirantse ell mateix de la trassa ab que sabia ferho.

Quan estigué llest, tornà a cridar a la minyona perque li cordés les botes. Després va pentinarse, se posà la hermilla y l'americana y tregué d'un estotx que duya a la butxaca una pinteta per allisarse'l bigoti. Un cop llest, agafà un mocador, se'l posà a la butxaca de l'americana dexant sortir estudiantament la punta, y per la porta petita passà a la habitació del costat hont la seva dòna tenia'l pentinador..

No trovanthi ningú, va pensar que la María no's devia haver mogut del seu dormitiri, y, escoltant per la paret, va sentir efectivament com enrahonava ab la Miss.

Molt correctament, molt suaument trucà a la porta ab les puntes dels dits preguntant complimentosament.

—Se pot entrar?

—No, espèrat una mica—respongueren de dins.

Ell aleshores s'assegué molt tranquilament en una cadira, encengué un cigarret egipci y comensà a contar:

—Dos y dos, quatre; quatre y quatre, vuyt, y dos, deu.—

Faltavan deu dies per l'inauguració dels Concerts classichs al *Casino*.

Més que asseguda, enclotada en aquella ample butaca, vista de lluny la María semblava una baldusa a l'invés. Per damunt d'una bola de carn que formavan en indefinida barreja el ventre y el pit, sobressortia porugament el cap, un caparonet petitó, ab la cara inexpresiva, d'ulls rodons, immòvils y com assustats de tot.

Davant per davant de la María seya la Miss, alta, seca y encatronada, ab ulleres d'or y un *Año Cristiano* tancat a les mans.

Entorn de la Miss y en tamborets, mitx endormiscades, seyen tres nenes que si fa o no fa devian durse any y mitx de diferencia. La més gran ne tenia set.

Fins aleshores la inglesa havia llegit. Ara, fadigada, ja donya María feu parar la lectura y volgué parlar una estona treyentne profitoses ensenyances.

—Si ho sapigués, Miss—deya—el gran bé que'm fan

aqueixes lectures! Tantmateix quan s'han tingut dèu fills una començà a saber lo que es la vida. Vostè no ho sab lo que costan dèu fills, y'l cúmulo d'obligacions que's tenen pera pujarlos com cal. Jo quan hi penso tota m'esgarrifo. Se necessita una voluntat de ferro pera governar una familia tant nombrosa y fer que tot vagi bé. Per xò, jo, que sento moltes vegades grans defalliments, m'aconsolo ab la lectura d'aqueixes vides de sants que son per mí com un bàlsem.—

La Miss anava fent que sí ab el cap, encara que no n'entenia res de tot aqueix parlament.

Perque ella no hi veyia cap relació entre les vides de sants y tenir dèu fills y menys encara entre tenir dèu fills y ser bona mare y bona senyora de casa. Però ¡quan donya María ho deya!...

Les nenes, totes ensopides, s'escoltavan a la seva mare ab la boqueta oberta, sense entendren tampoch res de lo que deya:

—Pobres angels, pobres caparronets rossos, seguí la senyora ab to planyívol! Vosaltres no'n compreneu res de lo que jo ara parlo. Sou massa petites; més ja vindrà dia en que veureu els sacrificis que jo he fet per vosaltres.—

Altre truch més enèrgich de l'Albert interrompé'l discurs de donya María. Ella, aleshores tota mortificada, mormolà entre dents y a mitja veu:

—Mare de Déu quina impaciencial No sé per què ha de venir a destorbar en aquexes hores!—

Però, com arrepenida de lo que acabava de dir, afegí ab to conciliador y més alt, que ell pogués sentirho:

—Entra, home, entra.—

L'Albert saludà ab un correcte *buenas tardes*, dirigintse a la Miss va dirli en anglès quatre mots complimentosos, y, encarantse després ab la seva dòna:

—Còm te trobas?—li preguntà amablement.

—Jo't diré... cansada, molt cansada. No veus que'ls amohinos no s'acaban may...—

Les nenes, estranyades de que'l seu pare no'ls hi hagués dit res encara, s'hi anaren apropant y comensavan ja a jugar ab la seva mà fentli pessigolles.

Al veureles, donya María, redressantse, cridà ab veu de autoritat:

—Nenes ¿no sabeu que quan el papà y la mamà enraho-

nan lo prudent es anarsen?... Miss: fassim el favor; endú-guesseles d'aquí.—

Totes moxes s'aproparen les tres als seus pares, els hi besaren fredament la mà y sortiren del quarto sense dir rès...

Quedaren sols l'Albert y la seva dòna dins d'aquella cambra que tenia un ayre malaltís, en la que'ls passos se perdían ofegats per les catifes y la veu s'afeblía entre'ls cortinatges...

III

Per l'Albert, els recorts del passat se perdían esfumant-se boyrosament allà cap als seus nou ò deu anys.

Retenia viva en la memoria la imatge del seu pare, alt, ben plantat, bigoti y llarga barba blanca, mirada dominadora y geste senyorivol. De la seva mare no se'n recordava gayre. ¡Havia viscut tant allunyat d'ella!... ¡Prou feyna tenia la pobre senyora en cuydarse de la noya y ferla lluhir!...

El seu pare no volgué saberhi may res ab *les dones*, com deya ell referintse a mare y filla. Que s'arreglessin fent la seva voluntat, y a n'ell que li dexessin el noy. Volia pujarsel y educarsel tot sol sense cap ajuda.

Per xò'l tingué sempre al seu costat al Albert y no deixà que's comunicués massa íntimament ab la seva mare ni ab ningú.

Axís anà crexent el noy ab un gran respecte y veneració pel pare; un respecte y veneració que's confonían ab la por que li tenia sense quedar may ben difinit ahont acabavan aquells y comensava aquexa.

Tímit per temperament, tot ell s'anà fent gran en un quietisme absolut que's traduhía fins en les coses insignificants de la seva vida. Acostumat ja desde'ls primers anys a jochs reposats, un cop anà crexent totes les seves aficions se reduhian a entretenirse pacientment ab distraccions quietes.

Ell escribia poch a poch y feya molt bona lletra, copiava 'ls dibuxos dels llibres y ho coleccionava tot, fins papers de diferents colors.

El seu pare n'estava satisfet del temperament del Albert y feya els més grans esforços pera afermarli, definintho ben clarament.

Un cop va semblar-li que ja havia lograt el seu propòsit, decidí portarlo a un col·legi tancant-lo a pensió. Allí'l tingué sis anys mentres durà'l batxillerat. Sols als estius el dexava tornar a casa y encare tenint-li un mestre que li repassés las lliçons y l'ajudés a fer els treballs que al comensar el curs li demanarían els *padres*.

Ab tot axò l'Albert acabà'l batxillerat als disset anys.

Era aleshores un noy tot encogit, sense voluntat propia, que sols sabia fer lo que'l seu pare li deya. La por qu'avans tenia a tot s'anà convertint en freda indiferencia per totes les coses. Sense donàrsen compte ell mateix, el respecte y veneració qu'avans sentia pel seu pare s'anaren reduhint a una senzilla obediencia passiva. Tant se li endonava de tot y no's preocupava de res. Van dir-li que li convindria pel seu caràcter ser enginyer, y, arronsant les espatlles, contestà *que bueno*.

Y fou enginyer.

Aleshores el seu pare volgué acabar l'obra educativa empresa y buscà pel seu fill la representació d'una casa alemanya de màquines agrícoles. Conseguit axò decidí casarlo.

Després de moltes consultes y llargues meditacions, un dia va dir-li:

—Noy, jo'm faig vell y no voldria morir-me sense dexarte ben establert y encarrilat per tota la vida. Si jo'm morís aviat, tu't quedarias ab les *dones de casa*, y axò no pot pas ser. He pensat que't casis.—Expressat en aqueixa forma'l pensament del pare, era gayre be una imposició. Comprehentho axís, l'Albert va convenir ab ell que s'havía de casar.

—Perquè vegis que'm capfico molt per tu,—seguí aquell clavant en el seu fill una ferma mirada dominadora—fins he trobat la dòna que't convindria. Bona, agradosa y ben acomodada. Se diu Maria, y demà podràs conèxer-la. ¿T'està be?

—Si, m'està molt bé.

—Donchs cosa feta.—

¡Que n'era d'espavilat el pare del Albert!

Ell, a la callada, sense dirne res a ningú, de molt temps ençà venia buscant-la una noya que fes pel seu fill.

Ja n'havía trovades moltes que no eran despreciables; però... no acabavan d'agradar-li. Ell era molt exigent en aqueix punt, y avans de determinar-se va pensarho ben detinguda-

ment. Al últim trobà tot lo que buscava, y tant be, que ni fet d'encàrrech.

La María era una bona noya, sense pare ni mare (excelent condició als ulls de D. Ramón), d'uns noranta a cent mil duros de dot (condició excelentíssima també), y educada per uns oncles ab gran senzillesa y reculliment sever (indispensable requisit perque una dòna fassi felís al seu marit).

Y ab tot y axò, potser aqueix era l'únich defecte de la María. Massa isolada de tracte social, s'havía feta gran ab un desconexement complert de la vida, sense més impresions que les recullides en l'Iglesia ò en lectures devotes, sense saber del mon res més que lo que li'n contava la tia.

Pobra tia! Còm s'escarrassava en repetirli sempre que la joventut axalabrada tot ho invadia y era precis lliurarsen d'aquella invasió! Còm posava especial interés en ferli avinent que calia anar ab compte en dexarse enganyar enamorantse del primer desenfeynat que fés paradetes sota'l balcó ò sabés dir coses boniques!...

Y sobretot, còm li parlava del gran compromís qu'era'l matrimoni y de les moltes càrregues que'ls casats tenian de munt!—Moltes noyes d'avuy dia—deya la bona senyora—se creuhen que'l cambiar d'estat es cambiar de vestit, y van a casarse ab la matexa tranquilat qu'anirian al teatre... Per xò surt lo que surt; està clar. Després no saben cuydarse de casa. Tot el dia son fora... els fills els fan nosa. Quan n'han tingut dos, tres, ja no'n voldrían més...—

Influida d'aquexes idees, que si be en el fons eran veritats, emperò estavan expressades ab massa exageració, la María s'anà formant del matrimoni y de la familia un concepte estrany y confós. Casarse, per ella era fer de víctima, anar al sacrifici. Baix l'impresió de cualques detalls que servava de les explicacions de la tia, anà imaginantse la vida de familia com una qüestió de mètode y de número. Per ella'l ser mare veritablement digna consistía en tenir molts fills, y'l saber dirigir una casa ho reduhía a tenir distribuïts els serveys entre moltes minyones. La pau de la llar y'l benestar dins de la familia eran per la María molt semblants al quietisme dels temples ò a la fredor severa dels convents. Tot havia d'estar subjecte a un ordre metòdich y a una combinació externa y sistemàtica. Per altre banda, ella al marit se l'imaginava tal com li havían pintat per model: un bon home a tot serho.

¡Oh el *bon home* marit de les explicacions de la tia! Havía d'esser quiet, molt reposat, vergonyós y rígit; una mena de jove ab ànima de vell; un noy que tingués sentencies de sabi y consells de senectut, sense iniciatives propies ni més voluntat que la dels altres. Un d'aquells noys que quan son casats —deya la tia— fan lo que la dona'ls fa fer...

Ja se'n trobavan alguns d'homes axis entre la joventut *dísipada* dels temps que corren; pero estavan amagats com l'or y sols sabían trobarlos aquells que tenen per tota ocupació la d'arreglar casaments.

Perque aquexa era un' altre condició indispensable de felicitat, segons els oncles de la María. De cap manera podia seguir una noya la natural y enganyosa inclinació del cor per estimar. Era precís arreglarlos els casaments; feyna de cap y de res més. La estimació prou que vindria. De moment, mirar si fulano convindria. En cas de que fos axis, conexas depressa, tres mesos de relacions (mentres a la noya li feyan les robes) y totseguit... Deu els fassi ben casats.

Axis ho feyan les persones sèries y que no volían enganxarse. Lo demás eran males costums d'un sigle corromput que calia allunyar.

El pare del Albert també era d'aquexos, y ja'ls conexia ben be a tots els que com ell pensavan.

Per xò no dubtà ni un moment de que la María era un bon partit pe'l seu fill, y sabent ademés, com sabia, que'l marit que desitjavan els oncles de la noya era si fa ò no fa un home com l'Albert, sense dirne res a ningú, molt a la quieta, feu que'ls parlessin de que hi havia un jove axis que convindria a la Maria... Preparat ja'l terreno, ell mateix s'hi presentà, no triggant gayre en posarse d'acort, dextrant tot a punt

L'Albert y la María varen conexas, y sols per aquest fet van considerarse promesos. Ell, indiferent a tot, va dir al seu pare que la noya ja li estava be. ¿Què n'hauria tret de lo contrari? Si tampoch tenia caràcter de revoltarse y obrar per propia iniciativa! Lo millor era posarse en actitud pasiva y dexar que'ls altres anessin fent. La María vejà en l'Albert l'home bo a tot serho de que tant li havían parlat, y com a tal va estimarlo. ¿Còm no si'l seu promès era un model encare entre'ls escullits? Ell anava a veurela dues vegades a la setmana, els dimecres y diumenges: més sovint no, perque calia evitar els perills d'un tracte massa seguit.

La tía ja li deya:

*El hombre es fuego,
La mujer estopa...
Llega el diablo
y los sopla...*

Quan hi anava feya estades curtetes, sense enrahonar gayre ni manifestar may desitjos de que'ls dexessin un moment sols per poguerse dir paraules vanes que'l vent s'emporta...

Si prenían alguna decisió, ell deya sempre que primer ho consultaría ab el papà, y ni una sola vegada volgué adelantar el seu parer sense ferho.

En una paraula, era tot lo que's podia desitjar...

.

El casament va ferse molt senzill, sense soroll, dematinet y so's de familia.

Quan l'Albert y la María prengueren el tren pera fer el viatge de nuvis, els oncles de la noya, axugantse cualques llàgrimes indiscretas, que descobrían ben clarament la seva emoció, van abrassarse ab força.

Y ab aquella abrassada volgueren dirse que havían complert dignament la missió que'ls pares de la María'ls corriren al morir.

Podían estarne contents de sa obra educadora.

Com si hagués acabat ja la seva tasca en aqueix mon, el pare del Albert morí al poch temps de realisat el casament del seu fill ab la María.

Ab pochos anys de diferencia s'anaren morint també'ls oncles de la noya y la mare del Albert.

Quedaren sols, la seva germana Isabel casada de poch ab l'Enrich, y ells ab dos nens qu'havían tingut. Per exigencies de la feyna tingueren de separarse anant a viure a ciutats diferentas.

Y aleshores fou quan, asserenat ja de totes les tribulacions y definitivament establert, pogué l'Albert ferse cárrech de la seva situació.

Era ben lliure. El passat, aquell passat que cada vegada s'allunyava més d'ell, no havia sigut més qu'un mal somni.

Podia are revenjarse y viure plenament a voluntat. Sols els vincles de la nova familia establerta'l retenfan, però d'una manera ben diferenta.

L'Albert ne quedà com entontit del seu estat. Un altre potser se n'hauria omplert de joia al considerarse independent, y, fins ubriagat de nova vida lliure, s'hauria l lensat a la reconquesta del temps perdut en un quietisme estèril.

Però l'Albert no'l tenia aqueix temperament. La educació de ferro a que'l tingué subjecte'l seu pare, dexà en el fons del seu caràcter la eterna passivitat qu'havía d'acompanyarlo tota la vida. Y per efecte d'aquexa mateixa passivitat no acabà de resoldres a canviar les coses, contentantse ab donalshi noves exterioritats vistoses.

D'axò sí que'n tenia necessitat feya temps. Fins aleshores, al costat del seu pare, havia passat desapercebut sempre, anulat completament als ulls de tothom. Fins ell mateix arribà a creure en la seva insuficiencia... Però are de lo més pregón de l'ànima li exía un desitj de rehabilitació. Calia reviscolar totes les facultats adormides y fer quelcom propi lluny de l'ombra protectora del pare.

Per xò tots els seus actes obehiren desd'aqueix moment al propòsit ferm de donarse a conexer.

Passaren anys, y l'Albert, ajudat pel concepte que del matrimoni y la familia tenia la seva dòna, organisà la casa ab tot l'ordre sistemàtic d'un hòtel en petit. Distribuí'ls serveys entre les minyones y feu venir de París un cuyner expert. Els seus fills petits tenfan dida a casa ò estavan cuydats per la seva cambrera. Als més grans els buscà preceptor pels noys, y Miss, vinguda expressament d'Anglaterra, per les noyes. Tot ho metodisà ab aquella riquesa de detalls propia de la educació quieta que havia rebut y de les aficions reposades que s'havían desenrotllat en ell desde la infantesa. A casa seva tot anava per hores y ordenadament distribuhit. Per dinar tothom tenia la seva tauleta: ell ab la Marí; el preceptor ab els noys; la Miss ab les noyes. Tantsols els dijous y diumenges el qu'havía sigut més bon minyò menjava ab els pares...

Tot axò a la Marí la tenia encisada. En el seu marit veya perfectament realisat l'ideal d'home bo qu'allà en la seva primera juvenesa havia somniat fervorosament.

Y tota ella s'hi abandonà a n'aquexa vida sistemàtica.

Fins el raxement dels fills semblà acomodar-se a la distribució ordenada de tots els actes de la vida, donchs tenia lloch regularment cada any y mitj...

¡Quina vanitat més gran ne sentia dintre seu la Maria de tenir tants fills! Axò la enaltia, dignificantla als seus propis ulls. La seva representació de mare digna y respectable s'enrobustia y refermava més cada día. Per xò ella anava també acomodant-se de mica en mica al platonisme de la propia admiració, que l'allunyava cada vegada més de tots els quefers casolans.

Pausadament, per gradació esglahonada, arribà a no cuidar-se més que de sí mateixa, enganyant-se alhora ab trivials apariencies.

Ella parlava a tothom dels grossos amohinos que representa la direcció d'una casa sense saberne res, donchs per la Maria tota la feyna's reduhia a dur sempre les claus dels armaris dextantles a la Miss ò a les minyones quan ne tenian necessitat y a ferse presentar pel cuyner una llista dels gastos diaris, que per res consultava. Enclotada tot lo día en un silló del seu quarto, anà adoptant poses de decandiment combinades ab exaltacions d'amor malaltís pels seus fills.

Atothora s'exclamava dels molts sacrificis de la maternitat, considerant-se indigna d'aquella benedició de Deu, que no havia merescut. Devegades cridava a tots els fills, els feya asseure aprop d'ella fentloshi llargues consideracions sobre lo molt que'ls estimava y lo molt que per ells feya, els aconsellava ella mateixa que donguessin mercès a Déu per que'ls hi havia donat uns pares tant bons com pochs nens els tenian, y, veyent que la pobre canalla s'impacientava aviat comensant a fer entremaliadures, els allunyava aleshores a crits, que desdeyan forsa de les proves d'afecte que havia volgut donalshi ab son entussiasme amorós de moments avans.

De tot axò se'n parlava fora de casa, y com que per altre banda l'Albert, ab el sol desitj de figurar, era soci de les Conferencies, titol honorari del *Casino Catòlico*, secretari de la junta de *Padres de familia*, la gent, enllubernada, no veyia més qu'aqueixes exterioritats, y s'arribà a fer una llegenda del bon viure d'aquella familia, a la que tothom posava com a model de bona organisació.

L'Albert estava content. Axò era lo que volia. En el fons era'l mateix d'avans, indiferent a tot, aficionat a coses

quietes (are les havia donades per colleccionar segells), no preocupantse de res, amagant, emperó, la seva passivitat ab apariencies l'ampantes y vistoses, de manera que tothom pogués dir:

—Oh *Don Alberto*, si tots els homes fossin com *Don Alberto!*...

Les seves relacions ab la dòna y'ls fills eran també exteriors tantols. Moltes consideracions, molt impresionarlos ab cops d'efecte; però res més. A n'ell que'l dexessin llevar tart, mudarse de vestit dues ò tres vegades al día, arreglar els segells tot prenent cafè y fumant l'habano després de dinar, y fer el viatge, que pomposament en deya comercial, al extranger, cada mitx any... Y ja estava content...

La familia, la familia... ¿què més podia demanàrseli? ¿No mantenia ab tota comoditat—perque, com era natural, els cent mil duros de la María are eran seus—als fills y a la dòna? ¿Es que tal volta faltava res a casa seva? Ell ja vigilava. De tant en tant feya series consideracions al preceptor, parlantli del compromís que representava la educació dels noys y fentli avinent que en ell tenia tota la confiança. Y lo mateix deya a la Miss quan la ocasió s'ho portava...

Ab tot y axó, els que'n patian més d'aqueixa organisió y manera d'obrar eran els noys.

Relacionats ab els seus pares tantols per un formulisme exterior y vistós, trobavan a faltar l'escalf d'un amor intens y constant, y, no trobantlo en els seus pares, el cercavan arreu sense trobarlo enloch, porque l'Albert y la María tenian també forsa cuydado de que'ls seus fills visquessin isolats, sense més tracte que ab les persones de casa.

Y aqueix isolament, que'ls privava de cercar fora de la familia l'amor intens que tothom necessita als primers anys de la vida, els feu creixer esquerps, malhumorats y rancuniosos.

Dominats molt sovint per cualque forta emoció, s'entregavan cegament a un odi inexplicable que'ls feya avorrirho tot, llençantlos als refinaments més crudels d'una maldat estudiada y conscient. Aleshores odiavan ab tota l'ànima y feyan mal ab plè coneixement sols per mortificar als seus pares, al preceptor ò als criats.

Axís se revenjavan de la falta d'amor que sentían en lo més pregon del cor, fins que, abatuts y dominats per la forsa,

anavan decandintse altre cop y aquietantse a una obediencia, aparent tantsols, perque dintre seu seguian covant tots els odis y totes les rancunies inexplicables dels noys que passen l'infantesa amargada per la falta de sentiments...

De res d'axò'n feya esment l'Albert, atribuhintho tot lo més al poch seny dels fills ò a mal caràcter, que caldria corretgir quan foren grans.

Per altra banda ¿quí ho sabia? Devant dels altres aparexian sempre ben educats en companyia del preceptor ò de la Miss. Y la gent encare's quedava embadalida envejant la sort d'aquells noys, que tenian uns pares tant bons y amants de donalshi bona criansa.

IV

A l'Albert se li acabava aviat la conversa ab la seva dòna. Sense facilitat de recursos per allargar les poques estones que passava fentli companyia, quedava sempre enmudit quan ab prou feynes havia comensat a dir quelcom.

Are mateix feya ja una llarga estona qu'estava seriós devant d'ella, buscant tema de conversa sense acabar-lo de trovar may. ¿De què podia parlar?... Quexarse del temps, la veritat, no ho trobava oportú... Convidarla a passejar semblaria una burla...

Pensant ab el passcig, s'enrecordà de que'l cotxe debía esperar-lo a la porta, y, axecantse resolut, digué ab complimentós respecte:

—Si no manas lo contrari me'n aniré a donar un tom. Després, a quarts de set, tenim junta a la Associació de Pares de familia y m'hi dexaré caure. No t'he dit avans que sortiria perque he cregut que tampoch estàs encare per acompanyarme.

—Y qu'he d'estar, home, qu'he d'estar!... Me convé molt repós... A veure si axis puch restablirme una miqueta. Ja pots sortir; pero no triguís. A les vuyt a casa. Ben puntual, ¿sents?

—Prou sabs que de puntualitat sempre n'he donat exemple—respongué ell ab convenciment. Feu una lleugera inclinació de cap, y mormolà un Adeu tot baxet.

Després se'n anà de puntetes sense fer soroll per no marjarla, mentres ella'l seguía ab els ulls, acompanyantlo ab un llarch sospir fins a la porta.

Quan estigué sola aclucà'ls ulls, y, creuhant els brassos demunt del pit, digué ab ferm convenciment:

—¡Qu'es bo'l meu Albert, qu'es bo!—

Al ser al replà de l'escala, sentí l'Albert gran burgit de gent que pujava. Tregué'l cap per demunt de la barana, y li semblà conixer aquelles cares. S'hi fixà més, y restà parat com si fos un somni lo que veyá.

Una fresca rialla de dòna va convencil de que era tot veritat.

L'Isabel, atansantshi y donantli una estreta abraçada, va dirli tota trapacera:

—Tant hem canviat que ja no'ns conexes?—

Y veyent qu'ell dubtava encare, no resolguentse a dir res, afegí encaràntseli devant per devant:

—Si, home, si, som nosaltres qu'hem volgut donarte una sorpresa. Dich jo, a menys qu'are no'ns vulguis reconexer.—

Aleshores l'Albert d'esma va abraçarla a n'ella y al seu cunyat. Agafant els nens els petonejà ab forsa, y, passat aqueix primer moment de sorpresa silenciosa, va desferse en exclamacions d'entusiasme sorollós.

—¡Quina alegríal... Poch pensava en vosaltres arel ¿Donchs, com ha sigut axò? Ben segur qu'es una pensada de l'Isabel... ¿Veritat que sí?... Y aquexos nens tant hermosos! Jo no'ls conexia encare... ¿Com se diuen? Crech que m'ho vàreu escriure... Pepin y Lili. Si, si, ja m'enrecordo. Mirèu com riuhen els *tremendos*. Vaja, vaja... ja os dich jo! Tant mateix podíau escriure y se vos hauria rebut mellor... ¡Qui havia de pensar en vosaltres! Mireu, are jo me'n anava...ja'l deheu haber vist a baix el cotxe qu'estava esperantme.—

L'Enrich, alarimat, preguntà interronpentlo:

—¿Qu'està malament la teva dòna?

—Nò, si fa ò no fa sempre lo mateix. ¿Què potser ho deyas pel cotxe? Ah!, no'n fassis cas. Aquí els que tenim certa representació social hem de mantenir aquexos luxos, ¿sabs?

—¿Ja m'hi dexaràs venir ab tú a passeig?—preguntà l'Isabel ab fina ironía.—¡Noy deu ser més bonich anar en cotxe!—

L'Albert, sense respondre, li feu ab la mà un gest d'ame-
nassa com volguent dir: ¡Ah dolentota!

Després, adonantsen de que feya massa estona que roma-
nian parats al replà de l'escala, digué convidantlos a que pu-
jessin:

—Dispenseu, noys, que ab l'emoció un se descuyda lo
més elemental y urgent... Tantmateix axò podíau haverho
dit també dins de casa.—

Y trucà.

Sortí la cambrera, quedant parada d'aquella arribada ex-
traordinaria. ¡Hi estavan tant poch acostumats a rebre vi-
sites...!

L'Albert, veient que no's movía de la porta, tingué de
dirli ab to de reny:

—Be què hi fa aquí parada? Vagi y avisi a la senyora
que hi ha la meva germana ab el seu marit y nens.

Després baxi a baix ab la Ramona y en Mateo y pugín
l'equipatge...—

Y dirigintse a l'Isabel, seguí:

—¿Debeu durlo l'equipatge, veritat?

...Dich axò de que baxin a buscarlo, perque no m'agrada
que pugi a casa gent estranya y menys encare'ls dels cotxes
d'estació.—

Tornà la cambrera dihent que la senyora 's trobava molt
cansada y no's veyá ab prou forsas per sortir fins a la porta.
Pregava que la dispensessin, esperant que no's pendrian la
cosa com un desayre y entrarian al seu quarto, hont tindria
molt plaer en poguerlos veure y abraçar.

A l'Isabel va mortificarla una mica. Ella no s'imaginava
que fos tant molest arribarse fins a la porta. Emperò no digué
res perque'l seu marit, apropantshi, li havia fet una senyal,
com avisantla de que dexés passar la cosa despercebuda-
ment.

L'Albert, força contrariat, excusà a la María dihent que
estava molt decandida y havia sigut imprevisió seva la de
ferli dir que sortís. Emperò no calia preocuparsen. D'allí a la
seva habitació no hi havia pas gran distancia...

Tots plegats varen anarhi. Al vèurels entrar, la María,
apoyantse als brassos de la butaca, va axecarse y avensà
dues passes... Ells aleshores van voltarla abraçantla efussi-
vament y aturdintla ab alegres ingenuitats...

Reposats ja d'aquexos expansius entussiasmes, varen asseures, interessantse els uns pels altres, preguntantse coses del passat..

¡Feya tant temps que no s'havían vist! La María encare no conexia'ls nens de la seva cunyada...

Els feu apropar preguntantlosi si'ls estimavan forsa als seus pares, si creyan, si eran ben bons.

—¿Y'ls teus, hont els tens?—preguntà l'Isabel a la María, fent una mitja rialleta. Gayre be'n deus haver perdut el compte. Fins per conexels deus preguntalshi cada vegada que'ls veus com se diuen. O potser ja duhen al coll uns llassets de diferents colors?—

La María somrigué pietosament com si'n sentís llàstima de l'Isabel, y, fent un llarch sospir, respongué ab gran pausa allargant les paraules:

—Ja'ls faré venir. Les nenes deuen estar trevallant ab la Miss, y els nens ab D. Joan qu'es el seu mestre... Els grans els tenim a pensió. Ja'm sab greu ja, pero es necessari... Are mateix penso que aviat n'hi haurem d'enviar dos més... Tu no sabs, Isabel, lo que costan tants fills!... Y encare qui sab si Deu te destinat concedirnos en d'altres... Respectant sempre la divina voluntat, t'he de dir que devegades li demano que's compadexi de mi y no me'n envihi cap més... perque es un compromís tant gros pujar be tants fills... Axò sense contar la direcció de la casa... y'ls altres petits amohinos, que may faltan per desgracia...

L'Isabel ja no se la escoltava. Complertament distreta, s'entretenia en contar les claus de tots els armaris que tenia la María demunt d'una tauleta. Veyent que la seva cunyada no deya res més, estigué temptada de preguntarli: ¿Has acabat ja?... Però no s'atreví. Se contentà ab creuhar els brassos y mormolar a mitja veu, tot alsant mitx en broma beatíficament els ulls.—Ja es ben veritat ja... Tu, María, ets una santa.—

Del fons del cor li pujà a la María una onada de vanitat. Satisfeta, tota ella s'extremí de satisfacció dins de la butaca en que estava enclotada, y, baxant els ulls en actitud humil y resignada, respongué:

—No tant, no tant! S'ha de fer lo que's pot.—

En aquell moment entrà l'Albert, qu'havía sortit per avisar als seus fills... Derrera d'ell venían la Miss severa y en-

cartronada ab les tres nenes y'l preceptor ab els noys...

Tots parats s'arregleraren simètricament com si'ls passessin revista. La María aleshores els digué:

—¿Què no'ls conexeu als vostres oncles? Dièuloshi alguna cosa .. Y'ls cosinets... no'ls veyeu que bufons!—

La Miss, agafant les nenes, les dugué devant de l'Enrich y l'Isabel, y en castellà dolent, barrejat ab paraules ingleses, els digué:

—No saben còm deuen portarse les nenes ben educades devant dels seus oncles?—

Sense esperar qu'elles contestessin ab una freda fórmula d'urbanitat, l'Isabel va agafarles d'una en una petonejantles y dihèntleshi alhora amoretes frívoles.

—¡Oh quina preciositat! Semblan uns angelets d'aquells tant rossos, tan bufons y axerits! ¿Veritat que serèu amigues? Ja veureu, ja. ¡Vos ensenyaré més coses!... També m'agrada a mi jugar... Vosaltres ¡vos en deueu fer uns tips!... Y'ls nens, per què no s'apropan?... Veníu, veníu, també aquí ab la tia... Sembleu uns homenets tots sèrios. ¿Tú, còm te dius? Albert, com el papà, un nom ben bonich... ¿No t'agradarà ser militar?... Sembla qu'Albert fa militar. . ¿Y tú? Quina cara de murri! ¿Què vols ser tu? advocat ¿eh?... Força discursos... "*Señores: el respeto debido á las circunstancias...*" Apa, fes un discurs aquí devant de tots... ¡Mireu'l petit com riu! Tu no estàs per discursos... De moment t'agrada més menjar bombons... veritat?... Are foras confiter si poguessis...—

Tota l'habitació s'havía omplert d'alegría. L'Isabel reya, y aquelles rialles fresques, qu'haurían pogut fer un gran be a tots, tenian allí dins un ressò buyt. Al Enrich, que tant tip n'estava de tanta expansió sorollosa, l' cansava y als noys els dexava a tots sorpresos aquella expontània efusió d'afectes a que no estavan acostumats. La Miss y'l preceptor seguian impertorbables; la María feya anar els brassos com si l'ofeguéss tanta alegría, y sols l'Albert restava tranquil somrient ab cortesanía als acudits de la seva germana.

—A tots vosaltres vos portèm cualques obsequis... Ja veureu, ja, quines joguines!...—

Veyent que la María comensava a neguitejarse, l'Enrich tallà en sech la conversa, pregant a la seva dòna:

—Isabel: no enrahonis, que la María està molt fadigada...

—No—respongué aquella per compliment,—sols que com no hi estich acostumada a llargues converses...—

Y ab to de superioritat, redressantse una mica, afegí:

—Còm se coneix, Isabel, que no tens els meus amohinos!—

Després tornà a enclotarse en la butaca. L'Albert aleshores fou del parer de que sortissin. Els ensenyaria la casa, distribuiria les habitacions en que tenian d'hostatjarse y podrian descansar una estona...

Sortiren tots, y la María quedà sola pensant ab santa vanitat:

—Quina diferencia! Ella dos fills, y jo deu...!

V

L'Enrich matinejà.

Veyent que tots descansavan encare, va ficarse a la sala de billar que hi havia a un extrem de casa, y decidí passarhi un ratet.

Eran les set. Distretament agafà les boles de marfil y s'entretingué llarga estona fentles corre de taula a taula.

Després, cansat ja d'aqueix joch, s'assegué còmodament fultejant l'album panoràmich que trobà demunt d'una tauleta.

En aqueixa feyna'l sorprengué l'Albert, y tant interessat devia estarhi, que no se'n adonà de que'l seu cunyat hagués entrat, fins que, donantli ab la mà un amistós copet a la esquena, aquell li digué fent una rialleta:

—Matinejàm, noy, matinejàm!

—¡Ola! Tú per aquí?

—Què vols dir que no es hora? Y no't creguis; no acostumo a llevarme tant dematí; però avuy he pensat: dexam ser puntual y avisar a les minyones que tot ho tinguin preparat per quan *aquells* se llevin... A fè que no esperava trovarte alsat encare. ¿Que no has descansat bé?

—Sí, però la costum... A més de que descansar no vol dir pas dormir, y en quant a dormir... ja sabs tu lo que passa quan un cambia de llit.

—Be, home, be, sortím d'aquí. Un hi està tot ensopit a n'aqueixa hora dins de la sala billar. Sembla que diu més passarhi l'estona de part de vespre... Vina ab mí que anirém a

la galeria. Allí al menys estarem ab més comoditat y tindrem més claror.

—Com millor te sembli. —

—Sortiren, y, atravessant la casa per un llarch corredor que comunicava'ls devants ab l'altre part extrema, sortiren a la galeria tapada, instalantse en el quartet que l'Albert s'hi havia fet arreglar.

—Tantmateix axò es un'altra cosa—, digué l'Enrich verament empenyat d'aquell lloch.

—¿No t'ho deya jo?—respongué'l seu cunyat asseyentse. Y, treyent de la butxaca la cigarrera de plata, l'oferí al Enrich pregantli:

—Fuma, noy; suposo que no't fa res fumar en dejú; encare que, ben mirat, ja es una mala costum.—

Encengueren el cigarret y restaren un moment silenciosos.

L'Enrich prou volia iniciar una conversa íntima en la que'l seu cunyat pogués confiarseli obrintli'l cor pera que pogués llegir en ell totes les angoxes, tots els tedis que l'apretavan, y donarli consol, alleugerintlo y aconhortantlo per evitarli defalliments malaltisos... ¡Però no sabia còm comensar!

Per altra banda, la tranquilítat ab que se li aparexia l'Albert el dexava desconcertat. O molt s'equivocava, ò'l germà de la seva dòna, per un excés de delicadesa, fingia admirablement una normalitat equilibrada qu'estava lluny de possehir.

Perque de la lletra qu'havia rebuda be se'n despenya que l'Albert necessitava companyia y distraccions, a menys qu'ell ho hagués entès d'altre manera... Pero, no; ja era de suposar qu'un home no havia pas d'escriurelshi: “veniú, que'm trobo faltat de companyia y m'aborrexo...”

Ab una discreta exposició dels fets n'hi havia prou per comprendre lo que feya al cas...

Aprofitant un moment en que l'Albert estava distret contemplant el jardí per darrera'ls vidres, l'Enrich, compadit, l'abrigà ab una mirada penetrant y protectora. Després semblà arrepentirsen al veure que en aquella cara plàcida y serena ni la més petita arruga, ni la més insignificant senyal delatavan cap sofriment intern.

El silenci comensava a ferse molest. Totjust s'havían vist de la vigília y semblava ja que no tinguessin res per dirse.

Decidit l'Enrich a dexar com més aviat millor aclarida la cosa, l'inicià porugament preguntant ab tò misteriós:

—¿Y be, qu'es axó de la María?

—¿El què de la María, preguntà també a son torn l'Albert, estranyat ingènuament del tò del seu cunyat.

—Home, tu diràs. Me sembla que vols fer massa'l cor fort per no amargantar nostra estada, y tu no sabs qu'hem vingut, entre altres motius, perque va alarmarnos molt la teva lletra, y volíam aconhortarte.—

Aquexa vegada si que no sabía l'Albert de què li parlavan. Arronsant les espatlles y mirant fixament al seu cunyat, tingué de confessar'li:

—Noy, francament, no sé a què't referexes.—

Y en l'accent de la veu se li conexía que deya veritat.

L'Enrich aleshores va explicarli còm havia anat la cosa y lo molt que varen alarmarse al tenir males noves de la María y la decisió d'anar a distrèurels portant alegria a n'aqueixa casa, que, segons creyan, devía estarne faltada.

L'Albert confessà que, no tenint l'intent de pintar la situació ab tons sinistres, escrigué tal com va semblarli, explicant el cas com hauría pogut explicar un'altre cosa, una sessió del Cassino, per exemple. Ademés de que no era pas nou aqueix estat de la María. Tot sovint s'hi trobava ¡pobre!... Res tenia d'estrany ab els amohinos que donan tants fills y la direcció d'una casa! Per altre banda ell ja ho tenia tot organísat y distribuít correctament de manera que may faltés l'ordre dins de la familia.

Axó ho digué redressantse com tenia per costúm quan parlava d'ell, allargant pausadament les paraules com si s'escoltés y interrompentse tot sovint ab una tosseta estudianta ò ab un ¿eh? força expressiu.

Després restaren altre cop silenciosos.

L'Enrich, com avergonyit d'una falta greu, no gosava dir res ni mirarse fit a fit al seu cunyat, al que creya haver ofès dubtant del seu coratje y voluntariosa energia. Vagament, d'esma, passejà'ls ulls entorn, fixantlos en els quadros que hi havia penjats a la paret.

Un d'aquexos cuadros va interessarlo més que'ls altres. Per vèurel d'aprop s'hi atansà una mica.

Era una tela petita pintada al oli. Representava al Albert ab trajo d'apòstol y aureola de Sant. A sota, escrita en caràcters gòtics y en un llatí macarrònic y mal construít s'hi llegia aquexa inscripció:

“*Santus Albertus, pater decem filius* (aquí un expressiu interrogant com per indicar la possibilitat de que'l número fos variable) *maritus modelus egregius et preclaros cives, magister onniæ disciplinas domesticas.*”

Embadalit devant d'aqueixa pintura, l'Enrich hauria pasat una llarga estona si'l seu cunyat, rihent, no li hagués dit:

—¿Què fas home? Déxaho estar; es una tontería qu'un amich va regalarme pel meu sant. Jo volia arreconarho, però la María volgué de totes passades que's quedés aquí.—

En el fons l'Albert n'estava satisfet de que'l seu cunyat s'hi embadoqués devant d'aquell quadret, perque axò era senyal de que l'interessava, dexantlo admirat alhora. Un altre s'hauria posat a riure. L'Enrich, que comensava a sentir la sujestió d'aquell home tant alabat de tothom, va veure en aquella tela una fidel expressió del sentir de la gent, y, trobantse petit al costat del Albert, de qui fins feya poch havia dubtat, resolué imitarlo y pendre exemple de totes ses coses per després organisar la familia dignament, tant dignament com la tenia organizada'l seu cunyat.

Aqueix fora'l fruyt d'aquella visita inesperada. Al tornar a casa aniria plè de profitoses ensenyances y sabies resolucions. Comensaria una vida nova, ben diferenta de la d'avans.

Un devasall de propòsits arrelava en son cor, y ell se sentia alegre d'aquexa renovació. Tant alegre, que fins estigué temptat d'abassar al Albert dihentli ab veu conmosa:

—¡Tu'm salvas!... Déu t'ho pagui!—

No arribà a ferho. L'Albert, coneguent qu'en l'ànima del Enrich hi passava quelcom extraordinari, havia sortit dexantlo sol.

Ell també estava content. Potser era la primera vegada qu'inspirava una admiració tant gran. Are si que'l veyia lluny el passat, aquell passat protegit per l'ombra del pare. Els seus esforços triomfavan. Ja havia fet quelcom...

Al cap d'una estoneta tornà a entrar.

—Dispensam, noy; he anat a dir que poden servirnos ja'l café ab llet—digué naturalment.

Y seguiren conversant de coses indiferents.

VI

Reposats ja dels tràfecs dels primers dies, tots semblaven havershi acostumat a les exigències de la nova vida.

Els dies transcorrían normalment y no semblava sino que a n'aquell pas aviat disfrutarien tots les ventatjes d'una companyia franca, expansiva y confiada, veritable vida de familia, que per be de tots calia emprendre.

L'Enrich fins va somniarla un quant temps aquexa compenetració de voluntats. Ell no veyia que sols eran artificials els vincles que'ls unían. Ell no endevinava sota d'aquella apariència de normalitat, els verdaders mòvils que regían les accions de quiscun d'ells.

Atret per la sugestió del Albert y esperansat ab l'idea de que al escalf d'una atmòsfera ben confortadora, ben casolana—com creya ell qu'era la d'aquella casa—l'Isabel pogués cambiar insensiblement per influencia y per costúm, convertintse, a exemple de la María, en dòna reposada, amatenta dels fills y de la casa, l'Enrich s'havía l lensat ple d'entussiasmes impremeditats a la realisació del seu ideal.

Y aqueix ideal no era pas el de tots.

Ell, desde'l dia que en un recò de la galeria tapada havia vist el retrat del Albert, d'aquella manera original que potser a n'els demés sols els hauria fet riure, pero que a n'ell li semblava un exacte comentari del modo de pensar general, s'havía proposat pendre per model al seu cunyat y imitarlo, treyent de la seva exemplar conducta profitoses ensenyanses que li servirían després per la nova organisació que al tornar a casa donaria a la seva familia.

Tots els seus actes se reduhían a un estudi seguit y a una imitació constant del Albert.

Fins li semblava com si'l seu cunyat,—ab una delicadesa digna de forsa agrahiment—haventse adonat de's seus bons desitjos d'imitarlo, se li oferís més obertament, tal com era, sense amagarli cap de les seves cualitats y posantles alhora totes de relleu, ab naturalitat, sense ferne ostentació, sols per desitj de complàurel sense ofèndrel.

Y aquexa delicadesa y natural desitj que l'Enrich veyia

en son cunyat, no eran més que l'exteriorisació refinadíssima d'una fonda vanitat satisfeta.

L'Albert havia trobat l'admirador que de molt temps encà desitjava, y, satisfet d'axò, feya tots els possibles per mantenir sempre crexent aquexa admiració expontània y fonda que per ell sentia l'Enrich.

Y sense adonàrsen, de mica en mica, fins ell mateix anava adquirint el convenciment de que era més gran de lo que's creya la seva obra. D'aquells temps passats no'n restava res, y l'Isabel, que'ls conexia, podria veure que tota aquella timidesa y passivitat qu'avans eran lley de la seva vida s'havían convertit en esforços individuals y energies aprofitades pera la bona organisació de la familia.

Y ho creya de bona fè axò, sense compendre que sols havia exagerat més encare les seves exterioritats llampantes y aparatoses, sense veure qu'ell, com avans, restava creuhat de brassos devant de tot, encarregant als demés totes les obligacions y serveys.

Per xò, ben mirat, tot se reduhia a cridar d'un cantó al altre de la casa, donant ordres aprofitant els moments en que'l seu cunyat ò la seva germana podían sentirlo; a fer llargues amonestacions al preceptor ò a la Miss pregàntelshi molta severitat y vigilancia pels fills, ó a sortir ab l'Albert perque vejés que al Cassino, a l'Associació de pares de familia, per tot, el tenían en molta consideració y l'honoravan complimentosament ab grans elogis.

Ell parlava de negocis, fingia estar molt capficat de totes les coses y somreya a tot benèvolament ab gran satisfacció, com sentint la superioritat d'home digne y serè qu'en mitx dels afers de la vida no pert may l'equilibri moral.

Aquexa era la seva conducta exterior, encare que dintre seu hi restava com sempre una gran passivitat è inacció. No li arribava res al cor: tot se quedava enfora, y's reduhia a sujestionadores apariencies, que al Enrich el tenian enlluernat, fins al punt de trobarse humiliat per la seva petitesa al costat del Albert, per qui, més que admiració, sentia respecte, un respecte quiet, contemplatiu, com una mena de veneració ò idolatria.

En cambi, l'Isabel ab prou feynes si s'adonava de res. Tenia prou feyna en satisfer les petites curiositats que despertava en ella la novetat de les coses. No veyá més que

una vida diferenta, una ciutat diferenta, unes cares y costums diferents també, y s'hi l lensava completament, abandonantse al encís d'aquexa nova existencia ab el delit y fresca alegría que en ella despertava sempre lo inconegut.

Tot lo día era fora de casa, seguint la ciutat, encantantse arreu, perdentse entre les multituds qu'omplenavan els carrers, y recullint de totes les coses les notes de color, les impresions dels detalls...

Després tornava a casa plena d'alegría y no's parava a considerar l'organización ni a fixarse en res. ¡Tenía prou feyna en expansionarse y donar sortida a la satisfacció continguda algunes hores! Ab pintoresca abundor de paraules y fresques rialles, explicava lo vist, preguntava lo que hi havia per veure, volía que tots participessin de la seva alegría, y, extranyada de que no fos axís, s'aconsolava pensant que encare no se li havia acabat la tasca y quedava molt per veure.

A la María, de moment, va sobtarla'l caràcter de la seva cunyada. Quedà com entontida devant d'ella y sense paraules per deturar el desbordament d'alegría comunicativa que l'Isabel havia dut a n'aquella casa. Restava en silenci, miràntse fit a fit ab els seus ulls rodons, inexpressius.

Després s'anà desvetllant d'aqueix entontiment, y aleshores fou quan de lo més pregón del cor li exí una pietosa llàstima envers l'Isabel, tant enjogassada, tant frívola.

Y aquexa llàstima, qu'anava acompanyada de certa extranyesa,—perque ella no conexía gayres caràcters fora dels de casa—li feu recordar la seva educació, els seus oncles, y'l seu passat...

Ab aqueix recort li agafà un suau entendriment y donà gracias a Deu perque la havia feta tal com era. Després s'entretingué en compararse ab l'Isabel, y tota ella sentí la vanitat de trovarse superior, molt mellor que la seva cunyada.

Axís fou com a la llàstima pietosa que li tenia s'hi ajuntà també un cert menyspreu lleuger, finíssim, gayre be imperceptible, qu'anà convertint les relacions d'una ab l'altre en tracte fret y correcte de superior a inferior.

Tot axò tenia lloch molt a la callada.

Aparentment tothom semblava havershi acostumat a les exigencies de la nova vida, y fins l'Enrich somniava a esto

nes les properes ventatjes d'una vida de família fonamentada en les relacions franques, expansives y confiades de tots...

VII

Passà'l temps, y l'Isabel comensà a cansarse. Ja ho havia vist tot; ja havia viscut totes les sensacions. Are la vida tenia per ella una trista monotonia. La costum—l'implacable enemiga de sempre—ordenava totes les coses y'ls dies transcorrián massa iguals perque l'Isabel pogués conformarshi.

Ella havia volgut distreure a la María organisant festes, excursions y passeigs, emperò la seva cunyada no's dexà convencer y's contentà ab dir que no's trobava encare prou be per permetres expansiós com aquelles... ¡Además de que ab deu fills!...

L'Isabel aleshores pensà distréures ab els nens. Passava llargues estones ab ells, els entretenia juganthi, explicantlos-hi rondalles, duyantlos a passeig... S'interessava per totes les seves coses, y, colocada en un nivell igual, participava de les petites penes dels seus cors ò reya ab ells, perque s'havia fet com ells petita.

¡Que contents n'estavan d'axò! Ben prompte s'hi abandonaren al encís d'aquella vida, y aviat estimaren a l'Isabel com may havían estimat a la seva mare.

Volían anar ab ella, estar sempre ab ella; més no d'aquella manera freda y correcte com havían d'estar ab la mamà, sinò confiadament, a plena voluntat...

L'Isabel havia comensat per no establir divisions entre'ls noys y noyes. A tots volia ab ella... ¡No faltava més!... ¿Per què eran germans, donchs? ¿Per què may se diguessin una paraula y visquessin allunyats uns dels altres? Els juntà, tenintlos sempre aprop seu, y la pobre canalla, assustada primer y com encongida d'aquell cambi, s'hi arà acostumant. A les reserves, pors y vacilacions dels primers dies, succehí un ampli y confiat abandonament, que dugué als seus cors una alegría nova, inconeguda, un desitj d'expansió boja y sorollosa, com si volgués revenjarse ab la festa d'un riure seguit de totes les angoxes de la vida estreta d'avans, com si per

ella comensés aleshores la veritable infantesa triomfant y lliure en plena llum.

Ab axò tots els odis, totes les rancunies inexplicables que'ls fills de l'Albert covaven en son cor, anaren desapareixent de mica en mica... Y no es que l'Isabel hi posés especial sollicitud en lograrho. Res d'axò; ella s'havia contentat ab encomanantli la seva alegria; però, inconscienment, ab aqueixa alegria els havia dut també la llevor d'amor.

Perque'ls nens potser era la primera vegada qu'estimaven de veres.

A l'Isabel no li tenian por. S'hi entregavan complertament, y ella corresponia a n'aqueixes proves d'afecte satisfent tots els seus desitjos y curiositats, explicantlosi'l sentit de les coses y fent creixer y encaminar el sentiment d'estimació que en sos cors havia nascut.

Es clar que, donat el caràcter y manera d'esser de l'Isabel, axò tenia lloch desordenadament y sense obedir a cap plan. Era més aviat impulsiu y espontani que producte d'un plan educatiu preconcebut y meditat...

Per xò fora esteril.

Però'ls noys y fins l'Isabel mateixa, ¿què'n sabian de tot axò?

Els veyan sols la novetat de la cosa y s'hi lleansvan, alegres, esbojarrats. Havian vist la llum, y, felissos, voleyavan al seu entorn...

En cambi'ls fills de l'Isabel, atrets també per la novetat de la vida, s'havian allunyat dels seus cosinets y no s'entregavan com ells a les expansions d'una alegria a la qu'estavan ja massa fets. Are'ls era més plahent passar el dia ab el seu oncle Albert, que anava acostumantlos a diversions quietes, a jochs reposats, tot explicantlosi histories y exemples per trèuren una lliassò ò donantli un consell.

De primer moment se'l miraren ab recansa al Albert. Estavan indecisos: els seus ulls se desviavan vagament d'un cantò al altre, asustats, com cercant quelcom, y fins tots ells, desorientats, estranys, semblava que troessin a faltar el desordre esbojarrat, la estimació sorollosa y externa de la seva mare.

Més tart s'hi trobaren bé en la pau d'aquella quietut a que'ls acostumava'l seu oncle. Per ells, que sols havian sentit

sempre paraules d'amor lleuger, voluble, expressat en diminutius, tenían una gran forsa'ls rahonaments ab que l'Albert els parlava dels sacrificis dels pares, del dever dels fills y de les obligacions de la vida.

Es clar que cap dels dos n'entenia res d'axò, porque eran massa petits encare. Però'l seu cor, tancat fins aleshores a tot sentiment, s'obria a impulsos d'una gratitut fonda envers aquell bon oncle que passava ab ells—sols ab ells—tantes hores y deya tantes coses noves may sentides...

A tot axò la Múria restà extranya un quant temps; més quan vejà que l'Isabel havia acostumat als nens a trencar els lligams de la disciplina freda y severa que'ls subjectava; quan s'adonà de que la autoritat de la Miss y del preceptor havían quedat un xich mal parades, de que'ls seus fills sols obehían als impulsos de la propia voluntat indisciplinada y de que l'Albert semblava preocuparse més dels dos nebots que dels seus fills, decidí acabarho, no consentint ni un moment més aquell escàndol.

La pietosa llàstima y'l lleuger menyspreu que sentia per la seva cunyada s'anaren convertint en recansa primer y en rancunia indomable més tart.

Prou educada per evitar la violència d'un rompiment so-rollós, buscà un pretext per tornar a son lloch totes les coses. Calia que l'Enrich y l'Isabel vjessin els *adelantos* dels seus fills, y la mellor manera de lograrho era organisant com uns petits examens familiars.

Avisà al preceptor y a la Miss que'ls preparaessin, y, satisfeta del seu enginy, vejà com efectivament tot marxà altre vegada ab ordre.

El preceptor s'havía apoderat dels noys y la Miss de les noyes, separantlos de l'Isabel, no a la forsa, sino de bon grat, porque tots volgueren preparar-se molt be porque la tieta vejà lo que sabían y n'estigués contenta... Després tornarían a viure...

En aquella casa hi havia entrat la febre del estudi.

VIII

Avans dels examens familiars, vuyt días d'espera, que a l'Isabel se li feren inacabables.

Sense la distracció dels nens, y tenint, com tenia, ben vis-tes totes les coses, ella's frisava de no saber què fer.

Ab la seva cunyada no podia enrahonarhi ni passarhi gay-res estones, perque ab la diferencia de caràcter que les separava y les sabudes lamentacions a que's reduhia tota la conversa de la María, l'Isabel s'hi neguitejava més encare y hauria arribat al extrèm de provocar el rompiment, que, per lo mateix que temia, procurava evitar de totes passades. Per altre banda l'Albert la violentava tant ab l'importancia que's donaval... ¡Com si ella no'l conegués desde petit al seu germà; com si ella no vejés que tot era comedia aquell bon ordre y excelent organisió!... ¿Per què corre d'un cantó a l'altre donant ordres, fent l'enfeynat y revestintse d'un ayre d'importancia que als ulls de qui'l conexia servían sols per posarlo en ridícol?... ¿Ell, l'Albert quietò y mansoy d'altres temps, volguerlos enlluhernar a tots ab energíes de caràcter dominador!... No s'ho explicava axò l'Isabel, que may havia sapigut fingir, que sempre s'havía presentat tal com era ab tots els defectes y ab totes les bones qualitats, sense amagar cap d'aquells ni fer esforços pera posar aquexes de relleu...

Y lo que més angunia li feya era que'l seu marit s'hagués quedat tant embadocat devant del Albert, al que no dexava ni un moment... Ni que li haguessin jurat hauria arribat a creure que l'Enrich tingués tant poch talent y's dexés sujetonar tant fortament per un home que sols tenia la gran qualitat d'inflar totes les coses revestintles de pompositat encararada y vistosa.

L'Isabel volgué deturar l'influencia del seu germà sobre l'Enrich; pero aqueix havia arribat a un extrèm tant gran d'obcecació, que foren inútils tots els esforços. Va contestar secament a la seva dòna qu'ell sabia lo que's feya y que no n'havía de donar explicacions a ningú...

Ella aleshores insinuà la conveniencia de tornar a casa com haurían hagut de fer totseguit al veure que l'estat de la María era normal y no inspirava cap rezel; pero l'Enrich s'hi

oposà, arribant fins a enfadarshi... ¡No faltava més! ¿Tant malament s'hi estava ab un germà que de molts anys no havían vist?...

L'únich remey era, donchs, arronsarse d'espatlles y esperar els vuyt dies que faltavan pels examens dels noys. Després... Deu diría...

L'Isabel s'aconsolà escrivint a la Teresita—l'inseparable amiga d'infantesa—y explicantli lo molt que s'aborria y lo penedida qu'estava d'haverse mogut de casa...

¡Ni may que l'haguessin fet aquell viatge!...

¡Gracias a Deul, va pensar aquell día l'Isabel al llevarse.

A l'últim havia arribat l'hora dels examens casolans. Dintre de poch el tribunal familiar judicaría'ls avensos dels noys, y passat aqueix moment de violent formulisme, ella podria encarregar-se altre vegada dels nens, que devian anyorar ja l'alegría de viure a que'ls havia acostumat...

Feya bo. Per darrera'ls vidres l'Isabel mirà un moment el cel blau y les flors del jardí humitejades encare de la rosada. Després els seus ulls vagaren llargament d'un cantó a l'altre contemplant la grisor indecisa y lleument emboyrada encare de les montanyes llunyanes ò encantantse en aquell estany quiet hont el sol reya esplèndit reflexantse en matissos d'or.

...Y sense saber per qué, sentí tristesa; una fonda tristesa de pensar que en aquella hora'ls noys devian estar impacients y que la joya d'un día tant hermós se perdría per ells entre las parets de la casa...

Dominada per aqueixa idea, s'acabà de vestir. Després obrí de bat a bat el balcó, y, cordantse encare'ls botons del *matinée*, sortí fora.

Atravessant els corredors de la casa, sentí per primera vegada curiositat de fixarse més en la distribució de les habitacions y en l'ordenació de totes les coses. Fins aleshores sols s'havia fixat en l'impresió general de freda tristesa que's sentia allí dins y en alguns detalls cridaners que l'havían interessada. Are, sense saber per què, quietament, gayrebé de puntetes, com si tingués por ò se'n dongués vergonya, anava seguint tota la casa procurant retenir fins la distribució arquitectònica de la mateixa.

Feya un quadrat perfecte. Les habitacions estavan distribuïdes tant ordenament, que s'haurían pogut numerar.

Per la banda del darrera donavan a la galeria tapada, y pels devants al carrer. Un dels costats tenia sortida al jardí y l'altre estava aparedat, y sols per la cuyna s'obria un petit celobert hont donavan les finestres d'aquella casa y de la vehina.

En la distribució de les habitacions s'havia procurat tenir ben separats els nens de les nenes, y tant uns com altres ben lluny dels pares (les noyes entre la Miss y les minyones y'ls noys al costat del preceptor), perque l'Albert ho disposà aixís per evitar disgustos y fatigues a la seva dòna.

¡Quina pena li feya a l'Isabel seguir aquella casa que semblava un convent!... Al passar pel davant del quarto dels noys, sentí qu'un d'aquexos preguntava al seu mestre ab tò llastimós si en els exàmens li faria fer cap regla de tres, y estigué temptada d'entrar y endúrse'n lluny d'allí pera distreure'l...

No ho feu. Ab el cor oprimít com si demunt del pit hi tingué un pès que li anés estrenyent, s'allunyà depressa cap el jardí. Necessitava respirar.

Una alenada d'ayre matinal, fresca y perfumada, va acarorarla al sortir. Ella va aspirarla ab força y semblà reanimarse tota. Després, més animada, passejà pel jardí entreteintse en cullir flors per ferne un ram.

—Tieta, tieta!—crijà desde un dels balcons una de les nenes.

L'Isabel, ab una rosa que acabava de cullir entre'ls dits, se girà amatenta mitx amagada per les fulles de les plantes vehines y vejà una careta ensonyada que somreya bellament coronada per una cabellera rossa, sedosa y rissada cayent sense pentinar demunt les espatlles.

—Ola, maca! ¿Tant dematí t'has llevat?... ¿Vols venir ab mi? Si, baixa, baixa, que farè'm un ram totes dues!... Mira...—digué ensenyant a la nena les flors cullides. Y veient que aquexa no's movia, s'atansà al balcó.

—No puch venir perque la Miss me renyaria y després ho diria a la mamà... Avuy son els exàmens y hem d'estudiar encare una estoneta—respongué tota tristoya la nena.

—Dèxala estar a la Miss y'ls exàmens. Vina, ja li diré jo a la mamà...—

En aquell moment l'inglesa, que havia sortit del quarto, tornà a entrarhi, y al veure a la nena al balcó, cridà desde dins en anglès:

—Què vol costipars? (La Miss y'l preceptor tenian ordre severa de parlar de vostè als nens). ¿Axó es cosa de fer de bon dematí?... Vaya, a dins y estudiar. Les seves germanes ja estàn esperantla.—

Y per acabarse d'imposar, s'apropà fins a agafarla del bràs.

Aleshores s'adonà de que la nena estava ab la seva tia, y, tota escorreguda, mormolà en castellà:

—*Perdone, yo me figuraba...*—Y més animada, seguí: *De todas maneras Vd. no desconocerá que la disciplina...*—

L'Isabel estigué a punt de contestar ab un descaro que espontàneament li exí del cor; més per educació's retingué, limitantse a dir:

—Te rahó. Nena: ves ab la Miss. Després dels exàmens ja jugarèm.—

Y asseyentse en un banch, vejé penosament com la Miss tancava'l balcó enduyentsen a la nena.

Lentament anà fent el ram mentres la casa restava silenciosa y trista y'l sol l'iluminava de plè.

—Potser que comensessim,—havía dit la María, veyent qu'estavan a punt de tocar les deu al rellotje del menjador.

Y com si aqueixa indicació fos un manament, tots s'axecaren de taula dirigintse cap al quartet de la galería tapada, hont s'havían de celebrar els exàmens.

La María s'apoyava al bras de l'Isabel y potser fou aqueixa la única vegada que s'hi abandonà confiadament.

—Ja veuràs—li deya entrant al quarto—, ja veuràs els avensos dels nens... ¡Tenen un mestre més bol... Fíxathi com s'emociona en els exàmens. Se sent encongít y respectuosament conmós en actes com aqueixos. Mira al Albert, me mira a mí, després als nens, y somriu, somriu satisfet y emocionat al veure que'ls seus esforços han sigut al menys profitosos... Es curiosa y simpática aqueixa emoció del preceptor...—

L'Isabel no se l'escoltava. Distretament pensava en que aquell professor, sever y rígit als vint anys, correctament vestit de negre y ab ulleres d'or, devía ser un torturat... Per forsa havia de serli estranya la vida que duya. Devegades havia sorprés en els seus ulls mirades distretes que vagavan d'un cantó al altre perdentse allà d'enllà ò qui sab ahont? Y quan

havía de subjectar als noys a l'estreta lley d'una disciplina obligada, patía y donava les ordres ab una veu estranya que no era la seva, com si complís per força les indicacions del Albert y la María... Pensava que aqueix preceptor era ben diferent del qu'ella tenia pels seus noys; pensava...

L'Isabel no volgué pensar res més. S'assegué en una cadira al costat de la María, y esperà.

Derrera d'elles entraren l'Albert y l'Enrich. Discutían la conveniencia d'acostumar als noys a distraccions quietes.

Al ser a la porta, l'Albert havia fet aturar al seu cunyat dihentli ab gran suficiencia:

—Veus: jo mateix els aficiono a coleccionar segells; cada un te'l seu petit album.—

L'Enrich contestà donantli un amistós copet a l'espatlla:

—Be, molt be, tu ets un gran home.—

Ho digué ab convenciment.

Y entrant, s'assegueren també a un extrèm de la sala, un xich allunyats de l'Isabel y la María.

Els fills no's feren esperar.

Comparesqueren les nenes acompanyades de la Miss, rígida y encatronada, y després els noys ab el preceptor.

S'assegueren en cadires arrengrerades devant de la taula del tribunal, que varen formar la Miss y'l preceptor presidits per l'Albert. Els fills de l'Enrich s'assegueren apart aprop del seu pare.

Y comensà l'acte...

La novetat de la cosa encuriós a l'Isabel. Fins semblà interessarshi una estoneta mentres durà l'examen de les noyes y la Miss anà ensenyant les labors fetes en aquell any ò exercitantles en pràctiques d'inglés.

La distreya veure la cara que hi posavan totes elles y les ganyotes que feyan ab la boca pera acomodarla a la pronunciació inglesa; la distreya, arribant a con móurela alhora, la suavitat y dolcesa que les nenes posavan en la manera de dir.

Semblava que ho fessin per ella, perque vejés com eran aplicades y treballadores. Devegades, tot fent un tema o al acabament de qualque exercici, quan la Miss els deya ab impertorbable sequedat: *Bien*, y'l seu pare ab una lleu inclinació de cap aprovava l'elogi, elles se quedavan encantades mirantse la tieta ab aquells ulls seus que semblavan inundarse de claretats divines y somreyan, somreyan al veure

que l'Isabel, contenta, també premiava'l seu esforç enviànt-leshi ab la punta dels dits la joia dels seus petons...

Aqueixa primera impressió fou de poca durada. L'Isabel pensava que després d'axò ja s'hauria acabat tot y les nenes podrián anar ab ella a distreures, a jugar, a corre pel jardí, deixondintse d'aquell ensopiment, entregantse ja sense rezels ni pors de cap mena a l'expansiva alegríia d'un día d'ayre y de sol... Y no fou aixís.

Are l'Albert comensava a felshi preguntes de Doctrina, d'Historia Sagrada, de Gramàtica y de Política, espantant-les ab tants detalls com els exigía, aturdintles de tant ferles passar d'una cosa a l'altra, omplint el seu caparró ab aquella varietat d'assumptos que a n'ellas devían aparèixelshi en desordenada y confosa barreja.

Y encare més. La María també volgué fer cualques preguntes, y aleshores sí que l'Isabel comensà a neguitejarse de veres al veure la satisfacció ab que la seva cunyada semblava entretenirse en allargar aquell acte, que si bé al comensament l'havía interessada, are li semblava insoportable y ridícula moxiganga.

Les nenes s'impacientavan. Ja no sabían estar quietes; miravan esverades a un cantó y al altre, buscant quelcom: potser una mica d'aquella alegríia que duya'l sol escolantse tranquil per una escaleta, potser el gest aconhortador de la tieta que procurava consolarles ab la prometensa de joyes complides...

La María de res d'axò s'adonava. Contenta y felissa de veure aquella glorificació del bon ordre, seguía preguntant, segura de sí mateixa y vanitosament complascuda de veure com les nenes lluhían davant dels seus oncles l'educació rebuda. Y cosa extranya! De mica en mica anà creixent dintre seu el ferm convenciment de que tot era obra seva, de que, si les nenes sabían, era perque ella ho havia lograt axis després de grans esforços y sacrificis. Y pera assaborir millor la delicia d'aquexa creença, dexà de preguntar y aclucà'ls ulls com engegada de tanta gloria justament merescuda...

L'Isabel respirà. Axecantse instintivament, descorregué la cortineta que tapava la vista de les cases vehines, donant a l'habitació una tonalitat igual y esmortuída.

Y la llum entrà triomfanta ab bella brusquetat. Totes les coses semblaren pendre contorns de finitius, y les ombres ju-

garen coquetament ab els objectes, y'l sol, inundant la sala, brillà persistent en les motlluries daurades dels quadros que's matisaren de tons cridaners y esplèndits. Les nenes miraren enfora àvidament ab els ulls molt oberts, com si de una ullada volguessin dominar tota la visió d'aquells darreras riallers a l'hora feynera, com si fos nova per elles aquella riquesa de color en una atmòsfera nítida, lleument empolsinada d'or...

Y varen encantar-se un moment, sols un moment, porque totseguit se dexà sentir la veu autoritaria y pesanta de la Maria que manava:

—Prou distréures. Que cloguin les cortinetes y seguim els examens... A seure tots... Vosaltres, nenes, estigueu ben quietes y escolteu... També s'aprèn sentint als noys com s'explícan.—

L'Isabel estava tant distreta mirant enfora, que de moment ni va adonarse de que tornessin a tirar les cortines. Fins passada una estoneta no'n tingué esment. Aleshores trobà a faltar quelcom; sentí dintre seu una impressió de buydor com si s'allunyés d'ella una alegria, y, esverada, mirà entorn.

Altra volta una grisor indefinida, una monotonía de llum dins de la sala.

L'Isabel, del tot nerviosa, no podia estarse quieta. Volgué escoltar una mica, y li fou impossible. Tota ella sentia com un pessigolleig persistent y molest. Clogué'ls ulls, tornà a obrirlos fixantlos en els nens que restavan porugament asseguts devant del seu pare, y aquexa visió va molestarla, porque li semblà que'ls nens s'anavan empetitint en aquelles cadires hont seyan. S'empetitífan tant, que fins tingué por de que arribessin a fondres...

Inconscientment tornà a tancar els ulls y dintre seu sentí que s'axecava contra *allò* una protesta sorda que anava crexent, inflantse com una onada qu'amenassava endürsenho tot.

Y seguían els examens.

Després de la Gramàtica, la Geografia y l'Historia, que permeteren al Albert lluhir tota la seva ciencia superficial de diccionari enciclopedich y endinzarse en fantasioses divagacions sobre *Viriato pastor lusitano*, *Don Favila despedezado por un oso* y'ls viatjes de Colón en *las carabelas la Pin-*

ta, la Niña y la Santa Maria. Després l'Aritmètica, la terrible Aritmètica, que tanta por feya als nens.

El més gran d'aquexos estava tot capficat resolent un problema.

El pobre nen tenia l'ènnunciat als dits. Se l'havía fet llegir, y després ell mateix l'havía llegit una, dues, tres vegades, sense trèuren res en clar.

L'Isabel escoltava. *Un obrero ha recibido 10 pesetas por el transporte de 20 kilos á 500 metros de distancia...*

Y ja no sentia res més. Prou volia férsen càrrech, estar ben atenta, emperò en el seu cap comensavan a ballar números y més números, tants, qu'arribaren a neguitejarla.

Volgué esvahirlos pensant altres coses. Feyna inútil! Els r números seguían ballant, y ben aviat *el obrero transportador* s'anà convertint en vint, cinquanta, en un centenar, dos centenars, en un miler d'obriers transportadors, que desde lluny se reyan de l'Isabel, dels nens, dels examens y de tot, fent llengotes, rient bojament y transportant pesos fabulosos: primer de la taula a la porta, després al sostre, més tart enllà d'enllà a llunyaries boyroses, grises com les cortinetes... Al últim els obrers se declararen en vaga, una vaga formidable, amenassadora. De lluny axecavan els pesos y feyan l'acció de llenzarlos; s'apilotavan apropantse en desordenada barreja, atabalant ab una gran cridoria ronca y estrident... Ja eran aprop. Ja se'ls distingía ben be... Entre tots agafavan una pedra grossa, immensa, la sostenían enlayre, y anavan a llenzarla demunt d'ells pera xafarlos...

L'Isabel feu un crit, va axecarse, y, desencaxada, ab els ulls molt oberts y sortits enfora, comensà a passejarse amunt y avall de la sala...

Tots callavan.

La vejeren pantejant dirigirse al balcó, descorre altre cop les cortinetes, ab forsa, d'una revolada, y obrir de bat a bat.

—¡Ja n'hi ha prou!—exclamà després de qualques segons. ¿Es que Deu vos ha donat els fills porque'ls martiritzeu d'aquexa manera?... Examens, estudis minuciosos, disciplincs de ferro, tot s'ha d'acabar!... A la canalla donguèu elshí llum, ayre, jochs y vida de llibertat. Que corrin forsa, que's passejin y sentin dintre seu l'alegría de totes les coses... ¿Què hi fa que vosaltres en sortiu molestats y tingueu de mortificar vos, si ells goson y crexen forts y amorosos?—

Parlava depressa y desordenadament. Les seves paraules eran d'una gran sinceritat y vibravan acusadores dins d'aquella sala hont tots callavan sobtadament esporuguits.

La María, lívida, s'removia en la seva cadira sense saber què dir. Una rialleta de burla sagnant, lleument dibuxada en sos llavis destengits, accentuava més encare la fredor d'aquella cara inexpressiva. Emperò en els ulls guspirejava l'odi.

L'Enrich havia corregut al costat de la seva dòna, y, agafantla del bras:

—Calla!—li havia dit secament.

Feyna inútil.

L'Isabel, sense fer cas del seu marit ni de la María, anava enrahorant.

L'Albert la mirava arronsat d'espatlles, tot allisantse'l bigoti. La Miss y'l preceptor impertorbables.

Els nens d'ella, agafantla de la mà; els nebotets voltantla amatents.

Axò fou lo que acabà d'encendre a la María. Al veure'ls seus fills aprop de la tieta, s'axecà també, y, cridant ab veu descomposta, digué:

—¿Qu'es axò? Nens: tots al vostre lloch. Han d'acabar els examens.—

Y veyent que ningú's movia:

—¿Qu'es axò?—tornà a dir.—Nens: ¿què no he manat res?

—Es inútil,—interrompé l'Isabel. Jo me'ls enduch al jardí porque's distreguin. ¿No veus quin dia més bonich? Mira'l sol com amoreseix totes les coses!.. ¿Aném, noys?

—Si, si.—

Y sortiren.

—Nens! Nens! Isabel! Isabel! cridavan l'Enrich y l'Albert corrent derrera, mentres la María, dexantse caure demunt d'una cadira, sanglotejava ab veu ronca:

— ¡S'ha vist poca vergonya!—

Y la Miss y'l preceptor restavan drets esperant ordres.

¿Quines havían d'esser aqueixes ordres si totes serían inútils?

Perque, per primera vegada, l'impu's natural havia venut a la forsa en aquella casa, y'ls nens ab la seva tieta corrian ja pel jardí disfrutant sense lligàms de cap mena la joya d'un dia d'or sota un cel blau sense límits.

IX

L'impresió que en la María dexà aquest fet fou sobtada y punyenta, com una mena de dolor físich que va predisposarla de moment a una gran excitació nirviosa, a un neguitós malestar, que per forsà tenia de resoldres violentament a crits y insults.

Emperò aqueixa impressió passà depressa. Mitj per temperament reflexiu, mitj per por de perdre ab una exaltació d'ira cega tot el prestigi treballosament adquirit y tota la superioritat moral d'aquella aparent serenitat equilibrada ab que aparexía enfront totes les coses, la María s'anà aquietant, y, convensuda de que al últim ella arribaria a imposarse, perque disposava de tots els medis indispensables, abandonà les solucions extremes ab que de bell principi volia resoldreho tot pera entregarse a un sentiment de llàstima amagada ab les apariencies d'un absolut abatiment produhit pel disgust.

Y, en mitx d'aqueix abatiment, fingia grans moments d'abnegació, en que, oblidant tot lo passat, obría'ls brassos benevolament, amplament, perque en ells se dexés caure l'Isabel, "aquella pobre esbojarrada ab bon cor,, com deya la María, y les coses quedessin com avans.

L'Isabel, després de tots aquells esforços, havia quedat inútil, en completa lassitut. Are ja res la distreya. S'havia allunyat dels nens perque comensavan a cansarla. Per ells havia fet massa. Si no hagués arribat a un moment de violència; si per sostenir aquell punt d'amor propi no'ls hagués conduhit fins un acte d'ostensible insubordinació que no tenia prous forces per sostenir, potser encare haurían durat molt les seves relacions íntimes ab els noys. No havent sigut així, la cosa era del tot impossible. Havía exprmut absolutament aquella sensació, dexantla sense cap encís. Are era massa vella y calia buscarne d'altres. ¿Ahont?... ¡Qui sab! Potser lluny! A casa seva tal volta!

Al interrompre'ls examens y endursen ab ella tots els nens, havia tingut un moment de sinceritat. Del fons de l'ànima anaren exintli totes aquelles paraules acusadores ab que volgué convencer a la María, de que la canalla, més que disciplines de ferro, necessita amor, llum y ayre. Després

d'aqueix esforços, massa gros per ella, s'anà refredant el primer entusiasme, y la sinceritat quedà ofegada pel desitx de varietat, que tornà a ensenyorirse d'ella. En un moment lluminós compregué que no havia parlat ab el convenciment que dona una pràctica constant de tota la vida. Havia parlat d'amor, d'abnegació y del deber de sacrificarse pels fills. Y ab quin dret n'havia parlat? ¿Tal vegada era aqueixa la seva conducta? Ah; no! Sols en aquell instant de sinceritat suprema s'havia sentit ab forces per proclamar la veritat neta. Are aqueixa veritat l'espantava. Era massa feble pera donar l'exemple y seguir el camí emprés. Els seus nebots conservarien d'ella un grat recort, una impressió potser brusca d'alegría lluminosa que se'ls havia encomanat, redimintlos dels passats ensofiments y de les rancunies. Res més. Si axò hagués sigut ordenat y durable, l'profit hauria sigut també més pràctic. Are tot se reduiria a la suavitat d'un dolc recort, que a estones alleugeriria les penes dels nens quan tornessin a caure en els exagerats odis y embrutiments d'avans.

Endinzantse en aqueixes consideracions, l'Isabel s'entristia, dexantse dominar d'un neguit malaltís gens propi d'ella.

La María aprofitava aqueix abatiment de la seva cunyada pera apareixer generosament pròdiga en oblidarho tot, fins al extrèm de contribuir ella mateixa a retornar l'alegría perduda a l'Isabel.

Es lo que li deya:—Jo no'n soch pas contraria de l'alegría dels altres. Lo que no m'agrada es l'esbojarrament impremeditat y l'irreflexiu entusiasme momentani. Tú, si no fos per xò, serías una *gran dòna*. T'has de corretgir, y veuràs.—

Tot axò ho deya ab to protector, fent una mitja rialleta desde'l fons d'aquell silló hont seya enclotada, y l'Isabel ne quedava més molestada encare, perque veyia que no sabian entendre'l seu caràcter, perque volían cambiar la seva frivolitat censurable, però alegre y expontania, ab un altra frivolitat estudiadament amagada sota les apariencies d'una respectuosa severitat y d'una freda ostentació ridícoles.

L'Enrich, al contrari, veyent en el neguitós abatiment de la seva dòna una senyal de regeneració que calia aprofitar, atiava al Albert y a la María perque anessin estrenyent aquell cercle de consideracions reflexives y màximes educadores en el que havían tancat a l'Isabel, cregut de que aqueixa aniria acomodantse a les exigencies d'una nova organisa-

ció ordenada, mercés a la constància ab que procuravan fer-li veure les seves ventatjes.

Aqueix estat de coses hauria durat indefinidament si un incident imprevist no'ls hagués obligat a canviar-lo a correu-cuyta y ab molta energia.

L'escena violenta que de molt temps ensà venia amenaçant la bona harmonia entre ells, y que ab tants esforços se logrà conjurar després dels examens, esclatà al últim ab tota la seva força, cruament, sense atenuacions de cap mena.

Un dia volgué la Maria avensar fins més enllà de lo acostumat en les consideracions y consells. Animada per la paciència ab que l'Isabel semblava escoltarla, s'endinzà en l'aspre camp de les censures y recriminacions, atacant sense pietat aquell enjogassament que tant desdeya de la concepció formulista y mecànica qu'ella s'havia format de la vida, fent una llohansa de la propia conducta y deprimint, després d'una odiosa comparació, la de l'Isabel, tant lleugera, tant facil y desordenada al costat de la seva.

Ofesa, l'Isabel no pogué contindre, y aleshores fou ella la que comensà les censures y crítiques. Apressurades li exían de la boca les paraules, y ella les pronunciava ab un deix especial, ab una mena de menyspreu instintiu que semblava provocació. També sapigué dirli a la Maria que la veraderament frívola era ella ab les seves coses ridícoles y aparatoses. També va acusarla d'haver matat en flor tots els sentiments generosos dels fills, acostumantlos a una educació artificial molt més dolenta de la que ella donava als seus. També va tenir una burla per tota l'organització d'aquella casa insuportable y freda.

Un cop en aqueix punt, la lluyta's va reduhir a mútues acusacions. Ni l'una ni l'altre tractavan de defensarse. Sols miravan d'aclapararse ab més sagnants acusacions, ab un augment progressiu dels defectes exposats en aquella fórmula tant vulgar de "Has dit que jo era axò? donchs tú encare ho ets més", y acompanyats de gesticulacions nervioses y d'un tò ronc y ofensiu de la veu.

L'Isabel fou la que ho acabà en sech.

—Prou, digué de sobte redressantse. Te creus tenir sobre mi cap superioritat?... Mira: ja veig qu'es impossible entendrens, y lo millor es que cada una resti a casa seva y Deu en la de tots. Demà ens entornarem.—

Y a tota pressa, desordenadament y com si ho fessin d'esma, l'endemà marxaren.

L'Isabel al trobarse en el tren respirà ab forsa, com si després de molt temps de patir se tregués del cor una fonda pena. Y satisfeta perque tornava a la vida d'avans, recolzà suauement el cap y dexà que'ls seus ulls vaguessin llargament pe'l paisatge que ab rapidesa s'anava desenrotllant devant d'ella. Estimà'l vagó que la duya a casa, estimà la terra que, amorosida, semblava somriureli, y estimà aquella llum alegre y triomfant ab esclats de color que tot ho inondava.

L'Enrich, con mós, tingué d'axugarse'ls ulls que li humitejavan, y tot el camí restà silenciós y capficat.

Pensava en l'Albert, en la María, en els nens y nenes tant ben cuydats y atesos... Pensava en aquella familia que dexavan, y s'entristía.

S'entristía perque a casa seva no la trobaría una organització tant perfecte; perque ni ell, ab tot y haver fet tot lo possible per assemblarshi forsa, tindria may tanta energia y voluntat com l'Albert, ni l'Isabel sabria portarse tant dignament com la María.

Mes ¿quí sab? Potser lluny de la casa del seu germà trobaria a faltar l'Isabel l'ordre y la pau casolana a que s'havia mitx acostumat, però que no havia pogut apreciar, tal volta per tenirla massa aprop.

Ab aqueixa esperansa arribaren a casa.

X

...Y veyent que res cambiava, l'Enrich volgué tenir una severa explicació ab la seva dòna.

Se li queixà tristament de la seva conducta, de la vida frívola que duya y a la que fins a n'ell l'arrossegava. Li pregà que pensés forsa en el seu germà, en la seva cunyada, en l'organització y bon viure d'aquella familia. Li pregà coralmant ab llàgrimes als ulls, fentli veure la necessitat d'imitarlos en tot...

L'Isabel aleshores, redressantse, respongué ab convenciment, tota seriosa, tant com fins potser may ho havia estada,

que no calfa imitar ni amohinarshi. Li parlà de que s'havia deixat enlluhernar per apariencies, y ab convincents paraules li feu veure que la vida de l'Albert era tant frívola com la que ells duyan, emperò més disfressada.

Aclaparat, vensut, l'Enrich acotà'l cap. Volgué encare defensar a l'Albert y a n'ell mateix; però no sapigué còm. Clarament veyà la rahó de la seva dòna: tant la dels uns com la dels altres eran sols vides frívoles...

Com tenia per costum, volgué enganyarse ell mateix carregant a la seva dòna la culpa de tot.

Y ab defalliment mormolà, posant en les paraules tota l'amargor de la seva ànima feble:

—Isabell Sempre seràs la matexa!—